ДРАГОСЛАВ
МАРКОВИЋ

Завичајни музеј Јагодина

Драгослав Марковић (1946-2013)

Јагодина, 2017.

"Уметност је универзална, вечита, увек жива и витална, а мени лично представља велико задовољство и смисао постојања, пошто схватам да је смисао живота у стварању нових вредности које ће неке будуће генерације вредновати."
(Драгослав Марковић)

Драгослав Марковић (1946 – 2013) је један од најзначајнијих јагодинских уметника друге половине XX века. Мултимедијалног израза, истраживачког духа, јаке имагинације, Марковић је за собом оставио дела чији квалитет надилази локалну средину. Иако се користио различитим изражајним средствима, настојао је да у мисаоном и ликовном погледу свим својим радовима да лични печат, те да кроз тематику, али и ликовни рукопис, представи сопствени начин размишљања. Дубоко мисано, интиргантно и на махове херметично, његово уметничко стваралаштво провоцира посматрача на реакцију, ослањајући се на опаску чувеног уметника Марсела Дишана, да уметност чине и посматрач и уметник.

*

Марковић је рођен у Избеници код Варварина 1946. године. По речима самог уметника, одрастао је у непосредној близини познатог сликара наиве Будимира Марковића чије су га слике још као дечака заинтересовале. Као ученик осмог разреда основне школе, користећи алат свог оца који је био бачвар, направио је једну скулптуру од дрвета која је подсећала на Вука Караџића. Видевши ту скулптуру, директор основне школе из Бачине, коју је Марковић похађао, препоручио је Марковићевом оцу да сина упише у средњу уметничку школу. Тако је Драгослав Марковић завршио Школу за примењене уметности „Ђорђе Крстић" у Нишу, одсек за скулптуру и индустријско обликовање. Већ после прве године, определио се за скулптуру, али је током средње школе веома добро овладао и цртежом, као и другим вештинама (обрада дрвета, разне технике обраде метала и слично). Његов дипломски рад у средњој школи био је из области декоративне керамопластике.

Студије је завршио на Академији примењене уметности у Београду. Дипломирао је 1972. године у класи за скулптуру у простору и архитектури коју је водио професор Миодраг Живковић, наш истакнути скулптор, чије је стваралаштво на Марковића имало велики утицај. Из овог најранијег периода, сачувани су пројекат и фотографије макете монументалног споменика намењеног за простор испред „Меркатора" на Новом Београду, Марковићев дипломски рад. Према задатку који је добио, споменик је требало да буде висок 5 метара и да буде израђен од челика. Марковић је осмислио дело кубичних, строгих форми, блиско идејама конструктивизма. Овакво решење наметнула му је архитектура самог „Меркатора", па је Марковић тражио ону форму скулптуре која би се синтетизовала са окружењем у које би је требало поставити.

По завршеној Академији, предавао је у Гимназији у Варварину у току школске 1972/1973 године, а затим се 1973. запослио као професор ликовне културе у Образовном центру „Вељко Влаховић" у тадашњем Светозареву. У овој школи је радио до 1995. године, када је прешао у Гимназију „Светозар Марковић", где је предавао све до одласка у пензију 2011. године.

Паралелно са педагошким радом, Марковић се већ након завршетка студија активно укључио у ликовни живот града. Члан Клуба ликовних уметника Светозарева (КЛУС) постао је 1972. године, а од ове године је и почео са излагањем. Као члан КЛУС-а први пут се публици представио 1973. на Октобарској изложби слика и скулптура чланова КЛУС-а са уљем на платну под називом „Опомена"[1]. Следеће године, на изложби слика и скулптура, уприличеној поводом 30 година од ослобођења града, одржаној у Дому културе у периоду од 17. до 24. октобра 1974, изложио је две скулптуре за чију је израду користио комбинацију дрвета и вареног гвожђа.[2] Већ ове скулптуре указују на његово опредељење ка модерним стремљењима и

[1] *Октобарска изложба слика и скулптура КЛУС-а*, Светозарево, октобар 1973. (каталог изложбе)
[2] *Изложба слика и скулптура поводом 30 година од ослобођења Светозарева*, Светозарево, октобар 1974. (каталог изложбе)

савременом ликовном изразу. Из ове године потиче и амблем Завичајног музеја Светозарево, који је израђен поводом две деценије постојања ове установе културе, а чији је модел у гипсу Музеју поклонио сам уметник 1978. године.[3] Амблем је елипсоидног облика. Са једне стране се у удубљењу налази представа неолитске фигурине из збирке Завичајног музеја, док је на другој страни ћириличним словима исписан назив музеја и године јубилеја.[4]

Седамдесетих година Марковић је започео формирање своје поетике и ликовног језика, а ово је и време када је за свој рад добио прве награде и признања. Почетком марта месеца 1976. године, у холу Образовног центра „Вељко Влаховић", откривена је биста овог народног хероја, рад Драгослава Марковића. Биста се сада налази у парку пред школом.[5] Радећи у Образовном центру „Вељко Влаховић", где је у сутеренским просторијама добио ликовни кабинет који му је користио и као атеље, Марковић се, осим као добар педагог, анагажовао и на другим пословима. Поред наведене бисте, израдио је и амблем школе, неколико зидних композиција, сценографије за различите школске свечаности, а такође је осмислио и дворану за школске приредбе и атриум школе у којима су постављене мале позорнице. Као захвалност за његов несебичан труд и посвећеност, ученици и колеге доделиле су му 1976. године награду за изузетне радне резултате. Пишући текст о Марковићу за локални лист „Нови пут", Жикица Јовановић и сам ликовни уметник, сажето је описао Драгослава Марковића као просветног радника речима: „Има времена за секције, за таленте, и није чиновник. Живи са школом, са ђацима."[6]

Исте године, Драгослав Марковић је у Центру за културу у Јагодини у периоду од 18. до 24. новембра одржао и своју прву самосталну изложбу. На овој изложби изложио је 20 цртежа и 19 скулптура израђених у гипсу, металу, пластици, цементу и комбинацији камена и метала, дрва и метала и стиропора и песка. Већина њих је настала у периоду од 1974. до 1976. године. Изложена дела представљала су „експерименте", односно његово трагање за сопственим ликовним изразом и његову тренутну преокупацију и интересовања. О изложеним радовима на овој изложби Слободан Штетић је навео следеће: „Чврст волумен и сигуран зналачки цртеж, главна су карактеристика стваралаштва Драгослава Марковића. Њега подједнако инетересују мотиви из историје (фараони) и савремени урбани мотиви за чије уобличавање користи одбачене предмете, старе сандуке, кутије и старо гвожђе. Од њих је он играма драперије, боја и облика, логичким разрешењима која иду од знаковног облика (бојене драперије инспирисане предивним византијским драперијама), па до одређене симболике и прочишћене пуне форме, створио скулптуре са наглашеном тежњом ка монументалном, а често и спомен ички дефинисаном облику."[7]

На изложби која је организована као пратећи програм Дана комедије марта 1976, Марковић се представио цртежима рађеним у техници лавираног туша. Ове цртеже др Станислав Живковић, историчар уметности, председник жирија ове изложбе, сместио је у домен поетске фантастике. За Марковићев рад навео је да се овај уметник инспирише природним облицима, а потом их транспонује у декоративну стилизацију.[8]

Октобра месеца учествовао је и на редовној Октобарској изложби КЛУС-а, где се публици представио са скулптурама. О овим радовима Гордана Харашић, историчар уметности, навела је следеће: „Експерименти Драгослава Марковића одликују се озбиљношћу и оправданошћу; у својим „редимеидима" посредује да би ускладио пластичне особине одабраног предмета, а боји их да би задржао и

[3]Завичајни музеј Јагодина, Централна књига уласка, р.бр. 1294.
[4]Завичајни музеј Јагодина, инв. бр. 1220.
[5]Б. Цветковић, *Српска скулптура новијег доба и јавни споменици у Јагодини (II)*, Корени 7 (2010) 133.
[6]Ж.Ј., *Човек, облик, немир...*, Нови пут, 26. април 1976, 5.
[7]С. Штетић, *Марковићеви експерименти*, Нови пут, 23. новембар 1976, 9.
[8]*Клуб ликовних уметника Светозарево и Фестивалски одбор „Дани комедије"*, Светозарево, март 1976. (каталог изложбе), 5, 7.

нагласио монохромију.“[9] Ова изложба је крајем месеца пренета у Куманово, где је представљена ондашњој публици у оквиру сарадње између нашег и македонског града.[10]

Следеће, 1977. године уследила је Марковићева прва награда за ликовно стваралаштво. На 17. Октобарској изложби КЛУС-а, одржаној у периоду од 16. до 26. октобра 1977. године, добио је награду за скулптуру израђену у гипсу, под називом „Фараон“(сл 1). Жири у саставу Срето Бошњак, председник, Никола Кусовац и др Станислав Живковић образложили су да су одлуку о наградама донели једногласно, „сматрајући да награђена дела потпуније одражавају одређена кретања у савременом ликовном стварлаштву, да су стилски целовита, самосвојна и занатски дорађена“.[11] Осим ове скулптуре, Марковић је изложио и два цртежа израђена у техници лавираног туша под називима „Мумија“ и „Непознати Византинац“. Исте године уследила је још једна значајна изложба – Октобарски салон у Београду, на коме је учествовао по први пут, а изложио је скулптуру у гипсу из циклуса „Тајне“.[12]

Скулптурама на првој самосталној изложби и октобарској изложби КЛУС-а 1976, Марковић је најавио нову фазу у свом стваралаштву. То су циклуси минималистичке скулптуре под називима „Тајне“ и „Пакети“, као и циклус „Притисак“. Реч је о мањим циклусима скулптура израђених у гипсу, бетону или полиестеру, често уз додатак боје. Ове скулптуре је излагао на више значајних изложби у земљи и иностранству.

Током 1977. и 1978. године учествовао је на ликовној колонији одржаној у Ивковачком Прњавору. Ову ликовну колонију покренули су 1976. јагодински уметници: Илија Вукићевић, Сретко Дивљан, Слободан Тодоровић и Слободан Штетић, у жељи да у време лета, када је иначе „мртва сезона“, у заједничком дружењу и раду проведу неколико недеља у природи. Ондашња Самоуправна интересна заједница (СИЗ) за културу града није била заинтересована да их подржи финансијски, те су уметници сами финансирали ову своју замисао и прве две године сами и уз скромну помоћ спонзора одржавали рад ове колоније. Слике настале на колонији су поклоњене градским здравственим установама и радним организацијама које су материјално помогли рад колоније. Треће године одржавања колоније, 1978, СИЗ за културу је пружила неопходну финансијску помоћ, уз обећање да ће се сарадња и на даље наставити. План је био да се колонија обогати већим бројем учесника и прошири њено деловање и на друге области уметничког стварања. Ова колонија је одржана током јула месеца и

Слика 1 Фараон, 1977, гипс, висина 28 цм

[9] Г. Харашић, *У сталном тражењу*, Политика, 3. новембар 1976, 17.
[10] Ј. Вучковић, *Претходница разноврсне сарадње,* Нови пут, 3. новембар 1976, 7.
[11] *17. Октобарска изложба Клуба ликовних уметника Светозарева*, Светозарево 1976. (каталог изложбе)
[12] *18. Октобарски салон ликовних и примењених уметности Србије*, Београд 1977, (каталог изложбе), кат. бр. 14.

трајала је петнаест дана, а затим је исте године крајем новембра приређена изложба. Радови су изложени у галерији јагодинског представништва Издавачког предузећа „Вук Караџић“. Драгослав Марковић се на овој колонији опробао у сликарству, с обзиром на то да овом приликом није имао услова за скулпторски рад. Слике под називом „Визија“ инспирисане су природом, а уметник је покушао да постигне утисак синтезе између природе без човека и човековог свакодневног света, света знакова и симбола техничке цивилизације.[13] Следеће, 1979. године колонија није добила обећану подршку СИЗ-а за културу, па је све поново зависило од ентузијазма самих учесника колоније и спонзорских средстава добијених од градских предузећа. Уједно је ово била и последња година у којој је колонија одржана.

Две године након прве награде добијене за скулпторски рад, почињу да се нижу и друга признања. Жири 19. Октобарске изложбе чланова КЛУС-а у саставу др Павле Васић, председник, Гордана Јоцић и Никола Вукосављевић, доделио је 1979. године Марковићу награду за скулптуру за рад под називом „Смола“ израђену у комбинованом материјалу. У пролеће следеће године, представио је своје скулптуре београдској публици на самосталној изложби у Галерији Коларчевог Народног универзитета. Исте године, у јесен, је на двадесетој, јубиларној, Октобарској изложби КЛУС-а поново добио награду и то за рељеф рађен у полиестеру. Жири у саставу др Станислав Живковић, председник, Никола Кусовац и др Миодраг Јовановић образложили су ову награду речима: „и овим радом Марковић се доказује као радознала стваралачка личност која предано трага за новим могућностима пластичног обликовања.“[14]

Почетком осамдесетих година XX века, Марковић је са израде скулптура прешао на колажиране цртеже у којима је наставио да истражује односе контрастних материја уз јако присутан надреални призвук. Ове колажиране цртеже јавности је први пут представио 1981. године на изложби цртежа чланова КЛУС-а која је одржана у периоду од 18. до 27. марта у Галерији Изложбеног салона ИРО „Вук Караџић“. Већ ово прво представљање најновијих Марковићевих истраживања, прошло је запажено у јавности. Жикица Јовановић, и сам изузетан цртач, пишући о овој изложби као новинар „Новог пута“, приметио је да се на њој посебно истичу Марковићеви радови. Јовановић наводи и следеће: „Стиче се утисак да су то припреме за скулптуре, мада радови делују довршено и одишу модерним сензибилитетом и трагањем за новим облицима израза. Уклапањем колажа у целину Марковићеви цртежи постају ефектни, а изведени су чисто са извесним метафизичким призвуком.“[15] Да је Жикица Јовановић сасвим тачно уочио квалитет ових нових Марковићевих радова, показало се у јесен исте године на 21. Октобарској изложби КЛУС-а одржаној у периоду од 16. до 26. октобра. Марковић је на овој изложби изложио три колажирана цртежа под називима „Параван“, „Два стуба“ и „Прамен“ и од стране жирија у саставу Томислав Каузларић, Балша Рајчевић и Зоран Ивановић, добио је награду за цртеж. (сл. 2)

Ове године постао је и члан УЛУС-а, па је на изложби нових чланова овог уметничког удружења, одржаној у периоду од 23. јуна до 7. јула, београдској публици представио своје скулптуре из циклуса „Тајне“, „Пакети“ и рељефе у полиестеру. Скулптуре и колаже изложио је и на Петом југословенском бијеналу мале пластике одржаном у Мурској Соботи у Словенији током лета 1981. године. Ова изложба пренета је следеће године у Инглштат у Немачкој.

Стваралаштво и активност Драгослава Марковића нису остали непримећени у локалној заједници, па је он 1981. године био лауреат награде из фонда „Светозар Марковић“, која му је додељена „за значајна вајарска и друга ликовна остварења“.[16] Нова признања уследила су и 1982. године. На 22.

---

[13] Ж. Ј., *Слике у природи*, Нови пут, 26. јул 1978, 7.

[14] *20. Октобарска изложба Клуба ликовних уметника Светозарево, Светозарево 1980*. (каталог изложбе)

[15] Ж. Ј., *Цртежи – први пут*, Нови пут, 25. март 1981, 7.

[16] Нови пут, 30. септембар 1981, 2; Ова награда се додељивала сваке године на дан 22. септембра, када је Јагодина променила име у Светозарево, истакнутим научним и културним радницима који су у минулој години објавили значајна дела.

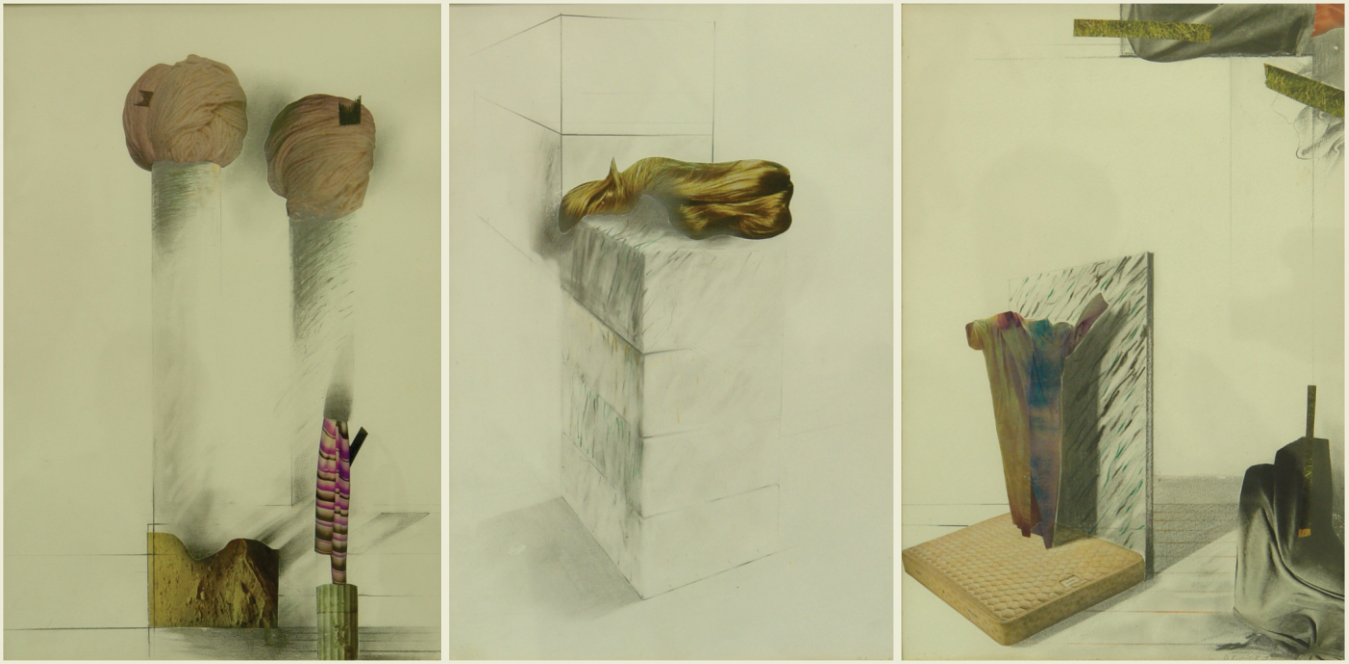

Слика 2 Два стуба, Прамен, Параван, 1981, колажирани цртежи

Октобарској изложби КЛУС-а Марковић је изложио пет колажираних цртежа и добио награду за колекцију цртежа/колажа. Жири у саставу Душан Ђокић, Светислав Милинковић и Душан Русалић у образложењу је навео: „У цртежима – колажима Драгослава Марковића на суптилан начин су укомпоновани и вешто организовани колажни елементи, постигнуто је ликовно јединство са минимумом средстава.“[17]

На овој изложби уочена је и криза у раду КЛУС-а, која се одразила на квалитет саме изложбе. Ово је истакао како сам жири, тако и ауторка уводног текста у каталогу, Мира Бојкић, кустос Завичајног музеја, али и локална штампа. Сам Драгослав Марковић се у једном интервјуу датом за часопис „Доба“ осврнуо на рад КЛУС-а и навео да је оно што смета раду Клуба недовољна стимулација од средине у којој делује, а што се огледа у недостатку атељеа, површном контакту уметности и средине, с једне стране и између самих стваралаца, са друге стране.[18]

Следеће, 1983. године ликовни живот у граду је био нешто динамичнији. Најпре је од 17. до 27. јуна у Центру за културу одржана изложба цртежа, колажа и фотографија Жикице Јовановића, Драгослава Марковића и Слободана Штетића. Изложба је била изузетно добро прихваћена. Дајући приказ ове изложбе, Сретко Дивљан је посебно истакао Марковићеве радове, оцењујући да би се стваралаштво овог уметника могло сврстати у „врх светске авангарде“.[19]

Значајан помак у ликовном животу града начињен је организовањем ликовне колоније у манастиру Каленић у лето 1983. Организатори су били Културно – просветна заједница, Завичајни музеј и КЛУС. На овој колонији учествовало је шеснаест ликовних уметника, већином чланови КЛУС-а. Поред Драгослава Марковића, учесници су били и: Илија Вукићевић, Милорад Трајковић, Живојин Ђокић, Братислав Данковић, Драган Стојадиновић, Слободан Штетић и Драгутин Спасојевић. Осим њих учешће су узели и чланови КУД „Каблови“, као и уметници из Краљева, Чачка, Лазаревца и Параћина. Колонија је трајала у периоду од 5. до 15. августа, а радови настали на овој колонији остали су у власништву Завичајног музеја. Драгослав Марковић је на овој колонији израдио циклус од три слика великог формата за чију је израду користио песак.[20] Према плану колоније, следећа, 1984. година била је резервисана за самоуке ликовне уметнике, а потом би поново на ред дошли школовани уметници. Међутим, ова замисао није опстала и колонија се више није одржавала.

Јесен 1983. године обележила је традиционална 23. Октобарска изложба радова чланова КЛУС-а. Марковић се на овој изложби представио асамблажом по имену „Мртва природа“ из 1981. године рађеном у полиестеру и песку. Са асамблажом „Бакље“ наступа и следеће године на изложби Клуба. На истој изложби изложио је и скулптуру у гипсу под називом „Венера“.

Током 1984. године, Марковић се поново представио и публици ван Јагодине и то на 25. Октобарском салону ликовне и примењене уметности, одржаном у павиљону „Цвијета Зузорић“ у Београду (Три коцке и драперија из циклуса „Тајне“, 1984, бојени бетон) и на Пролећној изложби УЛУС-а, која је одржана у Београду, а потом у Нишу („Илузионистичка кутија“ из циклуса „Тајне“, 1983, полиестер).

Почетком осамдесетих година Марковићево истраживање се креће у правцу колажа, које је израђивао као репринт графике уз минималну интервенцију графитном оловком. Ове колаже Марковић је јагодинској публици током 1985. године представио најпре на изложби „Ликовни уметници добитници нагарде из фонда Светозар Марковић“

---

[17] *22. Октобарска изложба Клуба ликовних уметника Светозарево*, Културни центар, Светозарево 1982. (каталог изложбе)

[18] *Драгослав Марковић – вајар*, Доба, Светозарево 1976; Жикица Јовановић је још 1979. године у „Новом путу“ изнео проблеме јагодинских ликовних уметника, наводећи да раде у лошим условима. Рад уметника и самог Клуба није наилазио на велику помоћ и претерано разумевање општинске власти. Такође, више пута покренуто питање обезбеђивања простора за атељеа и оснивања градске галерије, остала су без одговора, Ж.Ј., *Како до атељеа*, Нови пут, 12. децембар 1979, 7.

[19] С. Дивљан, *Авангарда неимара цртача*, Нови пут, 22. јун 1983, 7.

[20] Завичајни музеј Јагодина, Збирка сликарства, инв. бр. 594, 595, 596.

одржаној у периоду од 21. септембра до 15. октобра 1985. године у Галерији Центру за културу у Светозареву.[21] Одмах после ове изложбе у истом простору је постављена и 21. Октобарска изложба КЛУС-а на којој је Марковић изложио два нова колажа.

Занимљив је податак да је, крајем пролећа 1986. године, управа старог хотела „Палас“ позвала јагодинске уметнике Жикицу Јовановића, Сретка Дивљана и Драгослава Марковића да за потребе уређења ентеријера ове старе јагодинске кафане насликају по једно платно великог формата, како би оплеменили овај простор. Марковић је на задати формат и у сликарској техници коју у овом периоду није нарочито користио – уље на платну – успешно пренео мотиве са својих колажа.

Због вишегодишњих проблема у раду за које се никако није изналазило решење, као и због слабог одзива аутора и њихове незаинтересованости за излагање на заједничким изложбама чланова КЛУС-а, традиционална Октобарска изложба, после готово четврт века, колико је одржавана, 1986. године није организована. Следеће године, септембра месеца, чланови Клуба су одржали састанак на коме су размотрени разлози због којих је дошло до наведених проблема. Основни проблем и узрок незаинтересованости за излагање био је недостатак атељеа. Чланство је истакло да активност Клуба никако не сме да се прекине, а да Октобарска изложба мора да се одржи. На овом састанку је изабрано и ново руководство и то Драгослав Марковић за председника Клуба, а Мирјана Ивковић, такође вајар, за секретара. Од новог руководства се очекивало да изнађе могућност за обезбеђивање атељеа и за отварање продајне галерије у малој сали Завичајног музеја.[22] Јесења изложба КЛУС-а је ове године одржана, али тек крајем новембра, у простору Завичајног музеја. Приређена је као продајна изложба без штампаног каталога.

Изложбену сезону 1988. године, Драгослав Марковић је започео самосталном изложбом графика и колажа. Изложба је одржана у периоду од 19. до 30. маја у простору клуба Градског аматерског позоришта у Светозареву. Иако камерна по обиму и уз скроман црно-бели деплијан, са пар фотографија и основним подацима о аутору, била је добро примљена од стране шире јавности и познавалаца ликовне уметности. На овој изложби Марковић је представио серију радова – графика и колажа, којима је био заокупљен током девете деценије XX века.

Средином септембра месеца 1988. године, после дуже паузе, одржан је састанак чланова КЛУС-а, на коме је, осим тога што се говорило о организацији наступајуће, јубиларне 25. Октобарске изложбе, донето и неколико нових одлука. Драгослав Марковић је, као председник Клуба, дао предлог да се изврши реизбор чланова, сматрајући да би већи акценат требало ставити на квалитет радова који се излажу на годишњој изложби Клуба, а не на масовност излагача. Овај предлог није наишао на подршку чланства. На овом састанку одлучено је да на даље рад Клуба води стручна служба Културног центра „Светозар Марковић“, као и да селекцију понуђених радова за изложбу и даље врши стручни жири, али да награду додељују сами уметници, тајним гласањем.[23] Постојећи проблеми са финансирањем КЛУС-а условили су да, упркос плановима, јубилеј Клуба, четврт века постојања и рада, није био адекватно обележен. Изложба јесте организована, али је пропратни каталог био скроман, док уобичајене награде нису додељене.[24] Марковић је на овој изложби изложио темпере и колаже настале годину дана раније, али је већ следеће године, на 26. Октобарској изложби

[21] Своје радове, осим Драгослава Марковића, изложили су и Јанко Брашић, Илија Вукићевић, Војин Величковић, Жикица Јовановић, Живојин Ђокић, Милан Рашић, Љубодраг Јанковић – Јале и Слободан Штетић. Слободан Живановић је једини одбио да учествује на овој изложби. По квалитету изложених дела, поставци и одзиву аутора, ова изложба је од критике оцењена као „једна од најуспешније организованих у последње време.“, Ж.Ђ. *Лауреати Светозареве награде*, Нови пут, 25. септембар 1985, 5; Н.П., *Најбоља дела награђених*, Нови пут, 9. октобар 1985, 6.

[22] С.Ш., *Уметници спремни да раде*, Нови пут, 30. септембар 1987, 8.

[23] С. Штетић, *Припремају октобарску изложбу*, Нови пут, 21. септембар 1988, 4.

[24] Иако је доста критика било упућено на рад селекционе комисије коју су чинили Драгиша Илић – Диго, Димитрије Гвозденовић и Мирјана Тодоровић, пре свега на избор радова који су изложени и чињеницу да многи добри радови нису селектовани, поставка изложбе је оцењена као једна од најквалитетнијих у последњих неколико година. Оваква оцена била је последица тога што су после много година поново окупљени готово сви светозаревачки уметници, а од двадесетак уметника који су ове године излагали, седморо их је било академских и чланова УЛУС-а или УЛУПУДУС-а.

КЛУС-а, приказао нове колаже којима је наставио да се бави до средине деведесетих година XX века.[25]

Током осамдесетих година, Марковић је био ангажован на изради јавне споменичке скулптуре. До 1988. израдио је оне у Орашју (1973), Избеници (1981), Белици(1986) и Милошеву, као и у самом Светозареву. Радећи ове споменике, Марковић је следио трендове јавне споменичке скулптуре каква је израђивана осамдесетих година XX века на простору читаве ондашње Југославије, која сећање на Други светски рат третира на начин асоцијативне апстракције и симболичке монументализације, без истицања култа личности.

Споменик у Орашју поручила је Општина Варварин која није располагала великим новчаним средствима. (сл. 3) Стога је Марковић израдио споменик малих димензија, а одабрао је бетон, материјал који није захтевао велике финансије. Делови споменика су изливени у фабрици „Бетоњерка" из Сталаћа, а потом састављени на месту које је одређено за подизање споменика. Марковић је осмислио дело модерне, динамичне форме са посебном симболиком. С обзиром на то да се налази крај пута, Марковић је овај споменик израдио као савремену интерпретацију крајпуташа.[26] Сличне форме је и споменик у селу Милошево у општини Јагодина. Идеју савремених крајпуташа Марковић је користио и приликом осмишљавања споменика у Избеници и Белици.

У Јагодини је, осим поменуте бисте Вељка Влаховића, Марковићево дело и портрет Николе Тесле из 1988, израђен у рељефу, који се налази у малом парку пред истоименом школом. Марковић је аутор и портрета Светислава Живановића, партизанског команданта, који је 1987. постављен у стамбеном насељу Табане.[27] Истоветна овој бисти је и она која је Живановићу подигнута у селу Мишевић код Јагодине. По наруџбини фабрике „Јухор" израдио је скулптуру у облику отворене конзерве пред старом управном зградом овог предузећа. Такође, аутор је спомен обележја „3. мај" које се налази у Нушићевој улици у Јагодини, преко пута улаза у Градску пијацу. (сл. 4) Нацрт за овај споменик Марковић је израдио 1986. године, а споменик је постављен 3. маја исте године, поводом обележавања 50. година од збора Народног фронта слободе одржаног у Јагодини 1936. године. Реч је о изузетном делу у духу минимализма где Марковић глаткој, рашчлањеној, вертикалној бази споменика изведеној од бетона који је обложен полиестерском облогом, супроставља необрађени велики комад камене стене која је постављена хоризонтално. Марковић је осмислио и плато на коме се споменик налази који је израђен од двобојних плочица. Данас је непланском изградњом објеката и додавањем киоска и пијачних тезги, сам споменик потпуно скрајнут и сакривен од погледа пролазника.

У току 1988. године покренута је реконструкција старог трга Светозарева, односно Сквера народне омладине, а задатак израде идејног решења ове реконструкције поверен је Драгославу Марковићу. Знајући да је Сквер место на коме његови суграђани, а посебно омладина, воле да се окупљају и седе, уметник је, уз настојање да се прилагоди задатим условима, покушао да овај простор оплемени и учини га функционалним. (сл. 5)

Површина око споменика ратницима погинулим у ратовима 1912-1918 и ограда Сквера, као главни акценат, наметали су кружно кретање и симетрију самом простору. Такође, приликом послератних изградњи, формирале су се нове површине на самом Скверу које нису биле ни дефинисане нити им је била осмишљена права функција. Марковић је настојао да све ове површине повеже и уклопи у једну целину. Простор је оплемењио племенитим материјалима и естетским детаљима, као што су мала фонтана на почетку Сквера, идући са железничке станице, као и велико шах поље обрађено природним каменом, гранитом и мермером. Ово шах поље осмишљено је као акценат у овом амбијенту, које је могло да служи за игру, али истовремено и као плато на коме би биле организоване вечери поезије, мање позоришне

[25] *25. јубиларна Октобарска изложба Клуба ликовних уметника Светозарево*, Светозарево 1988. (каталог изложбе)
[26] Марковићев професор Миодраг Живковић је 1960. године у селу Божурња код Тополе израдио обелиск под називом "Крајпуташ".
[27] Б. Цветковић, *нав. дело*, 133.

Слика 3 Спомен обележје у Орашју, општина Варварин

Слика 4 Спомен обележје „3. мај“, Јагодина, 1986.

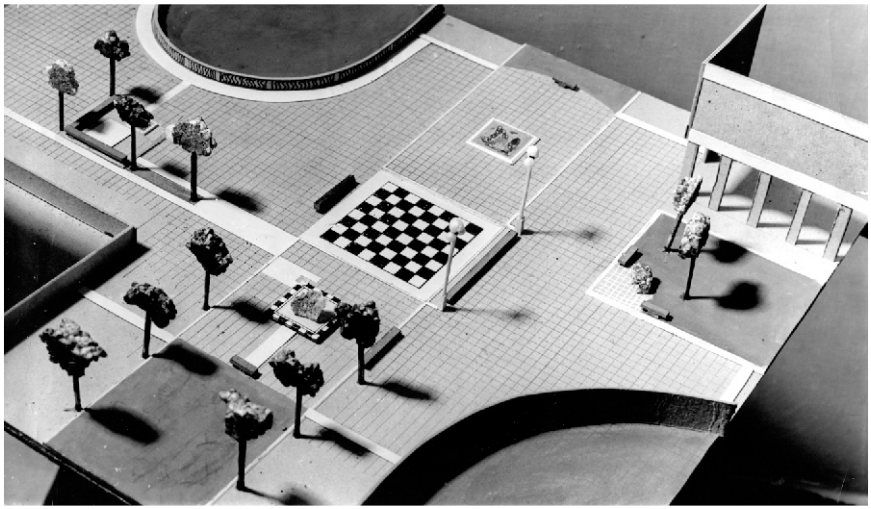

Слика 5 Макета идејног решења реконструкције Сквера у Јагодини, 1988.

представе, па и изложбе на отвореном.

Водећи рачуна и о потребама својих најмлађих суграђана, Марковић је уредио простор који се протеже бочно поред некадашње Робне куће „Београд“. Ова површина била је најнезахвалнија за рад због свог неправиланог облика, а Марковић је желео да је оживи тако да не буде само пролазиште, већ да добије једну посебну естетску димензију. Покушао је да помоћу постамената – ниских седишта од камена са малим нишама постигне динамичност простора и занимљиву визуелну игру. Ови постаменти различитих геометријских облика деловали су и скулптурално, а уметник их је између осталог замишљао и као место где може да се приреди и изложба скулптура. У погледу функције овог простора, осим што су пролазници могли да се одморе, најмлађима је овде пружена и могућност за игру. Марковић је, такође, овим својим пројектом предвидео и бољи третман споменику браниоцима града током априлског рата 1941. који се налази на Скверу. У великој жељи да се ова реконструкција реализује и да, као што је то уобичајено, не остане само на папиру због недостатка финансија, Марковић је водио рачуна да извођење његовог пројекта не буде скупо. Бирао је једноставнија решења и избегавао скупе материјале. Упркос томе, његов пројекат био је реализован само делимично.

Слично се догодило и са пројектом за уређење спомен гробља носиоцима партизанске споменице, које се налази на Градском гробљу у Јагодини, где Марковићева замисао није у целости изведена.

У једном од интервјуа за „Нови пут“ који је дао крајем осамдесетих година прошлог века, Марковић је истакао чињеницу да је Светозарево један од ретких градова који нема скулптуре у простору, изузимајући два спомен обележја на Скверу и сличне скулптуре меморијалног карактера. На крају тог интервјуа истакао је следеће: „Жеља ми је да се рад на улепшавању Светозарева не заврши само на реконструкцији центра, јер у граду постоје дивни микропростори, који се и са заиста скромним улагањима могу уредити, а тиме би наш град био удобнији за живљење.“[28]

Почетком деведесетих година XX века, Марковић је напустио функцију председника Клуба, али је наставио и даље да излаже као члан. На изложбама КЛУС-а награду за изложене радове добио је 1990. и 1992. године.

Јануар месец 1991. године обележен је важним догађајем за чланове Клуба. После много година борбе за обезебеђивање бољих услова за рад уметника, град је напокон доделио КЛУС-у седам атељеа који су се налазили у старој згради радионице Учитељске школе. Чланови Клуба су јавним гласањем одлучили коме ће бити додељен атеље, а критеријуми су били дотадашња делатност, степен стручности и активност сваког појединца. Један од седморица уметника који су добили атеље био је и Драгослав Марковић. Он је у интервјуу за „Нови пут“, као тада још увек председник КЛУС-а, поводом добијања атељеа изјавио: „Ово је велика светковина културе, не само за уметнике, већ и за читав град“.[29] За јагодинске уметнике ово је заиста био велики догађај који је доживљен као почетак обнове културног живота. Сама зграда и добијене просторије су биле у доста лошем стању, па је била потребна адаптација како би се створили минимални услови за њихово коришћење. Тек четири године након добијања атељеа, јагодински уметници су, сопственим средствима и помоћу спонзора, успели да адаптирају просторије, замене кров и уреде фасаду објекта. Након тога међу њима се изродила идеја о оплемењивању овог простора са амбициозним циљем да он постане оно што је Скадарлија за Београд или Монмартр за Париз. Замишљено је да се ту организују ликовне колоније, књижевне и музичке вечери и драмски хепенинзи. Сам Драгослав Марковић предложио је да се у парку Учитељске школе поставе бисте знаменитих јагодинских уметника и песника, међу којима би били Ђура Јакшић, Душан Срезојевић, Никола Милојевић, Јара Лабуд и други.[30] Овај Марковићев апел и иницијатива јагодинских уметника није допрла до оних који би финасирањем ове замисли помогли да се

[28] С. Штетић, *Уметник за град и људе*, Нови пут, 2. новембар 1988, 7.
[29] В. Илић, *Сликари добили атеље*, Нови пут, 16. јануар 1991, 2.
[30] Б. Цаковић, *Будући јагодински Монмартр*, Нови пут, 9. август 1995, 5.

она и спроведе у дело. Осим једне колоније коју је 1994. године у овом простору организовао Јапански центар из Јагодине, идеја о „Јагодинском Монмартру“, као срцу културних збивања у граду, остала је нереализована.

Уметницима је добијање атељеа свакако веома значило, па се, како су напокон имали пристојне услове за неометан рад, то позитивно одразило и на њихову продуктивност и изложбене активности. Драгослав Марковић је 1994. године добио позив да приреди самосталну изложбу у Галерији Војномедицинске академије у Београду на којој је изложио своје акваре ле. Следеће године, на Октобарској изложби чланова Клуба ликовних уметника Јагодина (КЛУЈ), представио је публици своје нове рељефе који чине циклус под називом „Метопе“.[31] Жири Октобарске изложбе позитивно је оценио ове Марковићеве радове, па му је и доделио награду. У образложењу је наведено да је награда додељена за „успешну реминисценцију на античко наслеђе преведено модерним језиком у савремени материјал“.[32] Исте године, Марковић је приредио самосталну изложбу у Галерији Дома културе у Варварину. Такође, Књижевни клуб „Ђура Јакшић“ из Јагодине ангажовао га је да изради плакету која је додељена 1995. поводом 40 година постојања Клуба. На овој плакети Марковић је израдио рељеф са ликом Ђуре Јакшића.[33]

У току 1997. године у тржном центру у насељу „Табане“ отворена је кафе - галерија „Буфон“, која по свему судећи није дуго радила. Занимљиво је да је у овом простору септембра те године било изложено десетак Марковићевих слика израђених у техници уља на платну.[34]

Криза која је већ више година озбиљно потресала КЛУЈ кулминирала је 1998. године када из више разлога традиционална Октобарска изложба није била организована. Овакво стање у ликовном животу града утицало је, између осталог, да се једна група уметника издвоји из КЛУЈ-а. Они су децембра 1999. године формирали ново удружење под називом Ликовно удружење Јагодина (ЛУЈ). Ово удружење је основано као прво професионално ликовно удружење у Јагодини, а његови чланови били су искључиво уметници са завршеном Академијом ликовне или примењене уметности и чланови УЛУС-а или УЛУПУДУС-а. Марковић је приступио новом ликовном удружењу, али је и даље остао члан КЛУЈ-а. Овакву своју одлуку образложио је у једном интервјуу у коме је навео: „Сматрам, наиме, да је КЛУЈ прво и изворно ликовно удружење, док ЛУЈ-у припадам по статусу и мислим да је за Јагодину велико богатство што има две ликовне асоцијације.“[35]

Сам КЛУЈ је успео да привремено преброди кризу захваљујући новом председнику Клуба Миодрагу Раичићу и ангажовању Мире Бојкић, кустоса Завичајног музеја у Јагодини. Клуб је јануара 2000. године организовао Прву ликовну колонију, а слике са ове колоније изложене су фебруара месеца исте године у Центру за културу. У сарадњи КЛУЈ-а и Завичајног музеја, у овој установи културе отворена је априла месеца ретроспективна изложба под називом „Ликовно стваралаштво у Јагодини 1945-2000“ на којој се, међу педесет и једним изложеним делом, нашао и Марковићев колаж „Угао“ из 1982. године.[36] Овом изложбом започела је манифестација „Месец дана ликовне уметности“ у току које је организована Прва међународна изложба ликовног стваралаштва. На овој изложби, која је замишљена као тријенале, изложени су радови како уметника из Јагодине, тако и оних из читаве Србије, па и иностранства. Међу излагачима је био и Драгослав Марковић, а изложио је слику под називом „Плави знак“.[37]

Почетком новог миленијума ликовни живот у Јагодини је почео да се буди. Августа 2000. године ЛУЈ

[31] Светозарево од 1992. године поново носи назив Јагодина.

[32] *Октобарска изложба КЛУЈ-а*, Јагодина, октобар 1995. (каталог изложбе)

[33] Модел од теракоте у власништву је нашег суграђанина г. Бајe Џаковића.

[34] Н. П., *Марковић у „Буфону“*, Нови пут, 24. септембар 1997, 5.

[35] Б. Џаковић, *Храброст као* имиџ, Нови пут, 19. мај 2004, 10.

[36] *Ликовно стваралаштво у Јагодини 1945 -2000 ретроспектива*, Јагодина 2000. (каталог изложбе), кат. бр. 21.

[37] *Међународна изложба ликовног стваралаштва*, Јагодина 2000. (каталог изложбе), кат. бр. 50; Основна идеја која је покренула ову манифестацију и изложбу била је да Јагодина постане значајан ликовни центар у Србији и да добије међународну репутацију. Уједно је то и била прилика да јагодински уметници свој рад упореде са стваоцима из земље и иностранства. Колико год да је идеја била амбициозна и добра, све је остало на овој једној изложби, тако да тријенале није заживело.

је на платоу испред хотела „Јагодина“ одржао прву ликовну колонију на којој је учествовало шеснаест уметника чланова овог удружења и шест студената Факултета ликовних уметности. Учешће на овој колонији узео је и Драгослав Марковић. Циљ колоније био је да уметници израде дела са мотивима Јагодине, која би касније била употребљена за израду календара СО Јагодина. Дела настала на овој колонији постала су власништво Поморавског округа и СО Јагодина, а за узварт ЛУЈ је требало да добије финансијску подршку за штампање каталога колективне изложбе чланова удружења.

Октобра 2002. године у Завичајном музеју у Јагодини одржана је, после пар година паузе, традиционална изложба чланова КЛУЈ-а, која се од ове године одржавала под називом Јесења изложба. Драгослав Марковић, осим што је био један од излагача на овој изложби, нашао се и у улози жирија, заједно са Миром Бојкић и Мирјаном Тодоровић. На изложби је своја дела изложило 25 аутора, како оних старијих, већ афирмисаних чланова Клуба, тако и нових, младих уметника, чијим пријемом у чланство је КЛУЈ био знатно подмлађен и освежен. Поставка ове изложбе и чињеница да се позиву на излагање, после више година, одазвао импозантан број уметника, подсетили су јавност на време најуспешнијег периода рада Клуба током седамдесетих година XX века. Занимљиво је да је у локалној штампи изнето мишљење да је Марковић био оштећен на овој изложби. Као члан жирија он није пристао на то да му се додели награда, коју је заслужио с обзиром на то да су се његова три рада по квалитету издвајала од свих изложених дела, на овој, како је наведено „прилично уједначеној изложби“.[38]

Већ следеће, 2003. године, на Јесењој изложби КЛУЈ-а, Управни одбор Клуба, на челу са мр Зораном Костићем, професором Ликовне академије у Нишу, доделио је Драгославу Марковићу награду за рад под називом „Триптих“ који је изложио на овој изложби.

Крајем априла 2004. године у Завичајном музеју у Јагодини, Марковић је приредио самосталну ретроспективну изложбу скулптура и цртежа. Ова изложба представљала је пресек његовог тридесетогодишњег рада. Поставку изложбе уметник је урадио сам, а изабрао је радове из неколико различитих циклуса који су настали од 1974. године. Реч је о циклусима под називом „Тајне“, „Притисак“ „Заставе“ и „Метопе“. Такође, на изложби су били представљени цртежи и колажи рађени комбинованом техником који су настајали готово паралелно са скулптурама.[39] Реакција публике на ову изложбу била је позитивна, а Драгослав Марковић је следеће, 2005. године, поводом ове изложбе, а и као неко ко је већ деценијама био један од најзначајнијих јагодинских уметника, добио награду Културно – просветне заједнице „Кристална призма“ за област ликовне уметности.

Осим тога што је излагао у простору Завичајног музеја у Јагодини и што се више његових радова налазе у музејској збирци сликарства, Марковић је са Музејом повезан и тиме што је у периоду од 2000. до 2004. године био председник Управног одбора ове градске установе културе.

Током првих година новог миленијума, Драгослав Марковић је био ангажован и на изради сценографија за представе позоришта јагодинске Гимназије. Ово је активност којој се вратио после две деценије од свог првог рада на сценографији. Још као предавач у школи „Вељко Влаховић“, Марковић је израђивао сценографије за различите школске приредбе. Његов рад приметили су чланови ансамбла Градског позоришта и позвали га на сарадњу. Марковић се радо одазвао овом позиву и током раних осамдесетих година прошлог века урадио је нацрте за неколико представа. Међу њима су биле „Коцка је одлучила“ (1980) и „Бриши од своје жене“. Марковић је, такође, урадио и комплетан нацрт за сценографију представе „Балкански шпијун“ Душана Ковачевића. Овај рад је самом уметнику био посебно значајан јер је сматрао да је дао свој максимум и да је осмислио

[38] Б. Цаковић, *На путу старог сјаја*, Нови пут, 30. октобар 2002, 10.
[39] *Драгослав Марковић*, Јагодина 2004. (каталог изложбе)

изузетно добру сценографију. Представа, међутим, никада није била изведена, па самим тим није дошло ни до реализације Марковићевог нацрта. Сценографије за представе Градског позоришта је престао да ради јер није имао услова за рад, па је често морао да импровизује и проналази начине како да надомести недостатке техничке природе. Сам уметник је објаснио да је ово постизао на тај начин што је креирао сценографије симболистичке и метафизичке изражајности.[40] (сл. 6)

Као сценограф позоришта јагодинске Гимназије потписан је на следећим представама: „Гусеница лептира сања“ (2000), „Тиркизне сузе“ (2002), „Чекајући Јустицију“ (2004), „Живот је пепито“ (2007), „Ја Тарзан, ти Џејн“ (2009), а за сценографију представе „Света Апокалипса“ освојио је 2005. године и награду за најбољу сценографију на Фестивалу позоришних дружина гимназија Србије одржаном у Крагујевцу.[41]

Без обзира на позитиван пријем његових сценографија и потврду квалитета кроз добијену награду, Марковић је остао строг у оцени свог сценографског рада о коме је у једном интервјују рекао следеће: „Себе не сматрам професионалним

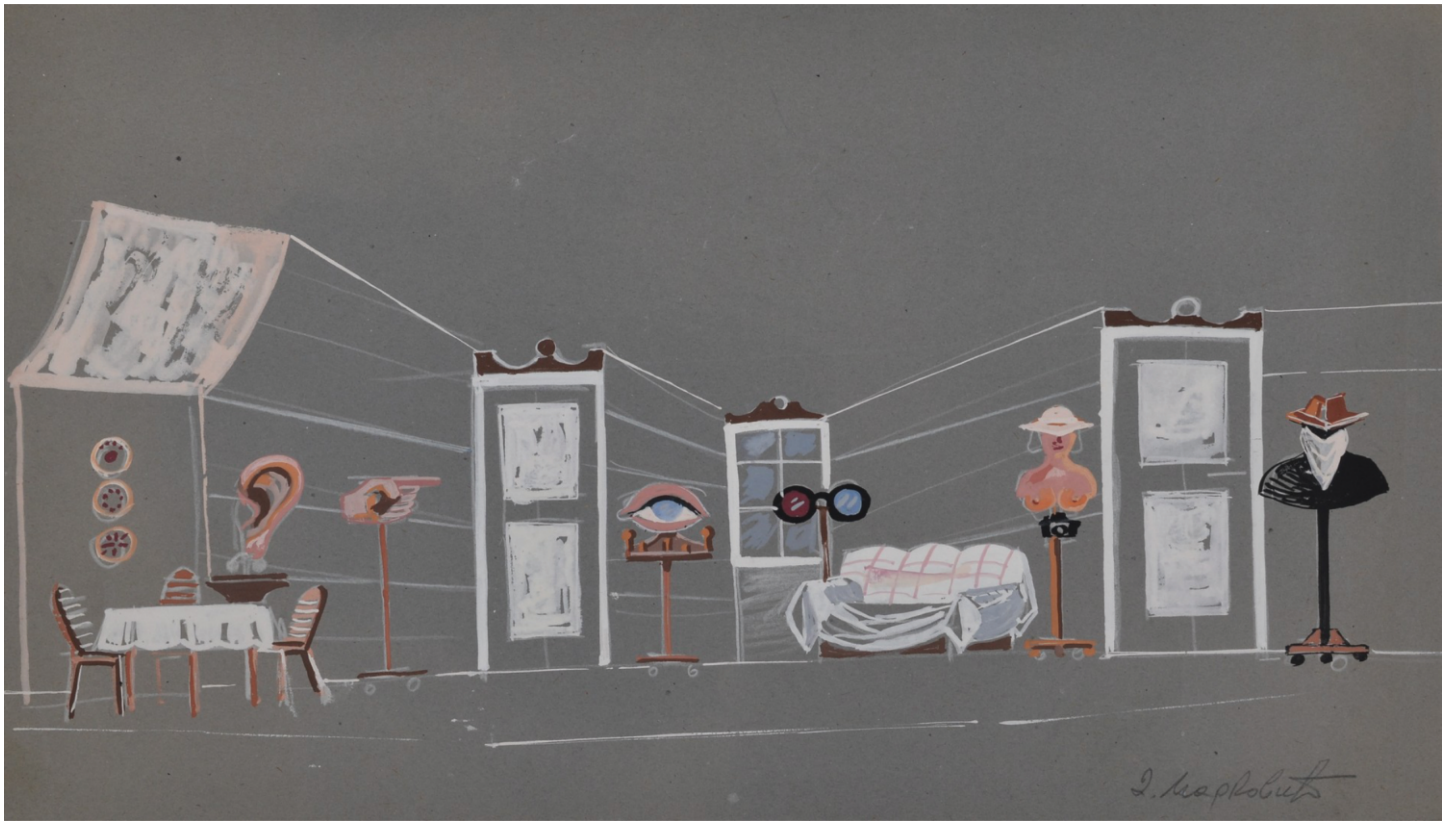

Слика 6 Нацрт за позоришну сценографију

[40]Б.Ц., *Илузија долази од креативности*, Нови пут, 22. јул 2009, 10.
[41]Б.Ц., *Награде као на длану*, Нови пут, 1. јун 2005, 9.

сценографом, јер никада нисам имао такве амбиције, већ сам ових петнаестак сценографија урадио стицајем околности. Мени, заправо, недостаје техничко - занатска вештина за реализацију сценографије. Јер, човек може да има изванредну идеју, али треба да зна да је и технички реализује, што је већ посао професионалних сценографа који то уче на својим факултетима док се ми, иако ликовно образовани и маштовити, у том делу довијамо како знамо и умемо.“[42]

Драгослав Марковић је био веома активан као ликовни педагог. Поред тога што је у оквиру рада у школи држао ликовне секције, водио је и школу у којој је ученике подучавао вештинама ликовне уметности, али их и припремао за полагање пријемних испита за средње уметничке школе и факултете уметности и архитектуре.

Током прве деценије XXI века, Марковић је узимао учешћа на ликовним колонијама које су организовала локална уметничка удружења. Осим оних у организацији КЛУЈ-а и ЛУЈ-а, одазивао се и позивима за учешће на колонијама КУД „Каблови“. Такође, био је и учесник ликовних колонија које су одржаване у Варварину, у организацији тамошњег Дома културе.

Криза која је неколико пута озбиљно доводила у питање рад КЛУЈ-а, поново је потресла ово удружење крајем 2006. године. Занимљиво је да проблеми који су се овог пута јавили нису били ни у недостатку простора за излагање, финансијских средстава нити стручне подршке, већ је овог пута проблем настао у немогућности да се формира руководство Клуба, због недостатка кворума на Скупштини удружења и опадању интересовања самих уметника. Тако су, после шест деценија, крајем 2007. и званично престале активности Клуба и могло би се рећи и његово постојање. Драгослав Марковић је био један од уметника који је наставио активан рад и након гашења КЛУЈ-а. У Завичајном музеју у Јагодини је априла 2009. године отворена његова самостална изложба под називом „Постаменти и рамови“ на којој је изложио слике настале у периоду од 2005. до 2009. године. Ова изложба представљала је резиме Марковићевог стваралаштва у области скулптуре, цртежа и колажа и то тако што је читав свој опус уметник превео и представио публици у сликарској форми.[43]

Паралелно са овим радовима које је изложио на изложби 2009. године, Марковић се бавио и апстрактним сликарством изведеном у стилу енформела и апстрактног експресионизма. Пред крај живота започео је рад на новом циклусу слика, колажа и рељефа које је назвао „Мозаичке структуре“. Ова последња истраживања прекинула је тешка болест. Радио је и стварао све док је имао снаге да седи. Међутим, борбу са тешком болести није успео да добије. Преминуо је у Јагодини 23. јула 2013. године.

*

Стваралаштво Драгослава Марковића представља особену појаву у ликовном животу Јагодине последње четвртине XX и прве деценије XXI века. У односу на градску ликовну сцену седамдесетих и осамдесетих година XX века, Марковићеви радову су били авангардни и представљали искорак из већ утврђених токова, реалистички третираних пејзажа и портрета са једне и надреалистичког круга уметника са друге стране. Сагледане у ширем контексту, Марковићеве скулптуре у корак су са токовима ондашње југословенске уметности, док колажи показују његово добро познавање европских, односно светских уметничких праваца и ликовне сцене.

Као уметника одликовао га је истраживачки дух и велика склоност ка експериментисању. Изражавао се различитим ликовним средствима, али код њега, заправо, не постоји граница између цртежа, графике, слике или скулптуре. Они произилазе једни из других, а темеље се на истој идејној потки. Иако скулптор по образовању, Марковић се више бавио колажом и сликарством, али је ове форме изражавања доживљавао и третирао као скулптор. У његовом сликарству присутна је тежња ка истицању тактилних

[42] Б.Ц., *Илузија долази од креативности*, Нови пут, 22. јул 2009, 10.
[43] *Драгослав Марковић: Постаменти и рамови – слике*, Јагодина 2009. (каталог изложбе)

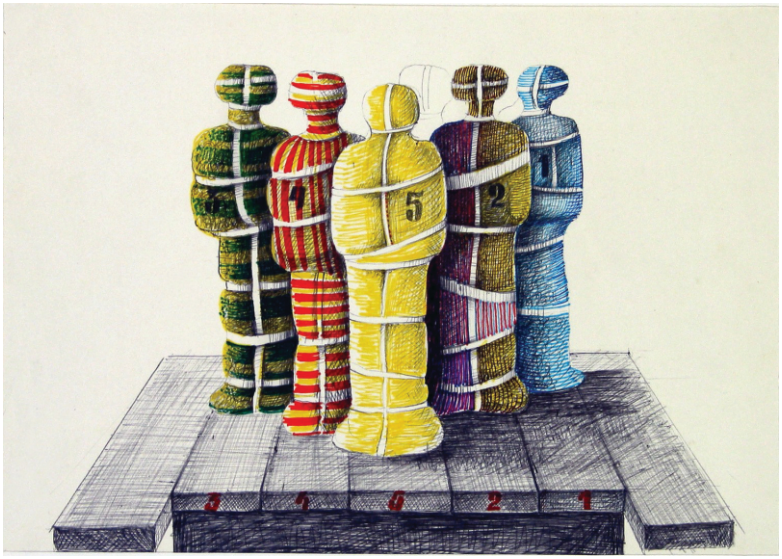

Слика 7 Без назива, хемијска оловка, 1974, 21 x 29 цм

вредности где доминира материја и оно је блиско асамблажу. Првенствено га је интересовала форма и њу је и истраживао током читавог свог стваралаштва. Интензивну боју у своје сликарство увео је тек у последњој деценији рада.

Током студирања је, свакако под утицајем професора Миодрага Живковића, доста пажње посвећивао решавању проблема простора, кроз однос скулптуре и пејзажа, односно скулптуре и урбаних мотива. Након завршених студија и израде скулптура у маниру академских вежби, Марковић је формирао особену ликовну поетику, а квалитетом својих радова заузео је истакнуто место у јагодинском ликовном стваралаштву.

Ране седамдесете године прошлог века јесу године експериментисања и тражења сопственог израза. У контакту са ондашњим јагодинским уметницима, примио је утицај оне групе која је стварала у духу надреализма. Тако су овај уметнички правац, као и стваралаштво групе „Медијала“, која је била веома поштована од стране јагодинских уметника, извршили велики утицај на Драгослава Марковића. Поред надреализма, други уметнички правци који су га инспирисали били су поп – арт и дадаизам. Од ових правца он је изградио синтезу и на тим темељима креирао свој ликовни израз. По речима самог уметника, за њих се определио јер осликавају савремено време, време контејнера и грчевитог темпа, вештачког светла и заборављеног човека, подсвесних немира, страха и отуђености.

Оно што је седамдесетих година XX века била Марковићева основна тематика и преокупација јесте време „атомских ђубришта“ и човек у вечитом унутрашњем раздирању, усамљеник пред енигмом људске егзистенције данас и будућности уопште. Ангажованост ових радова огледа се у поруци коју носе, односно упозорењу на све оно чиме човеку прети и куда га води технолошка цивилизација. Своје идеје је материјализовао у цртежима на којима је „главни лик“ човек сапет танком траком, налик на завој, из које безуспешно покушава да се отргне. Људске фигуре на овим цртежима су безличне, односно преко очију, носа и уста имају повез. На даље, човек је потпуно упакован, обележен бројем и постављен на полицу или бачен на гомилу са другим, истоветним „пакетима“. (сл. 7)

У исто време док црта ове „људе - пакете“,

Марковић израђује циклусе минималистичке скулптуре под називима „Пакети“ и „Тајне“, као и циклус са темом „Притисак“.Док у „Тајнама“ обрађује кубичне, строге форме којима се супроставља мека драперија, у циклусу „Пакети“, масе заобљених контура, раздвојене су чврстим, глатким тракама чиме је постигнута динамичност. (сл. 8) У скулптурама где обрађује тему притисак, односе маса поново базира на контрасту, али овог пута кубичних, строгих форми и аморфних облика. Контраст појачава и употребом боје. Аморфне масе су светле, тј. беле, а кубичне тамне, односно црне. Циклус „Притисак“ израђен је у потпуности у духу минимализма и чине га једноставни облици који су сами себи довољни и који искључују сваку асоцијацију и симболику. Оно чиме се Марковић радећи овај циклус скулптура искључиво бави, јесу однос између контрастних облика и физичке законитости, у конкретном случају притисак.

Са друге стране за циклусе „Пакети“ и „Тајне“ не би се могло говорити да су скулптуре у традиционалном смислу речи. То су скулптуре - објекти наглашено концептуалног карактера. Духовна сродност ових објеката налази се и у дадаизму и поп-арту. Култ паковања, као симбол потрошачког друштва, тема је којом се од 1958. године бавио Христо (Christo), уметник бугарског порекла. Он је најпре конзерве за боју које је имао у свом атељеу увијао у платна или полупровидне завежљаје од пластике и потом их декорисао песком, лепком и ауто лаком. Крајем шездесетих година и током седамдесетих, у сарадњи са својом супругом Жан-Клод (Jeanne – Claude), такође уметницом, обмотао је и прекривао и друге предмете, али и људе, бицикле, па и читаве зграде и пределе.[44] Марковићеви пакети делују формално блиски Христовим. То су сандуци, односно кутије за паковање, амбалажа, продукт потрошачког друштва. Идејно, они су ближи дадаизму и чувеном редимеју Мана Реја „Загонетка Исидора Дукаса“, као и интересовању надреалиста за откривањем креативне снаге подсвесног. У прилог томе говори и сам назив цилуса „Тајне“. (сл. 9) Марковићеви објекти налазе се „под велом тајне“. Најчешће су то геометријска тела (коцка, квадар, ваљак), а неколико објеката чине недефинисани предмети чије се обриси само наслућују под драпером. Прекривене форме су много евокативније и пружају осећај тајновитости који нестаје када се тај предмет открије.

Посматран у контексту ондашње југословенске уметничке сцене, Марковић прати оне токове у српској, односно југословенској скулптури која даље развија скулптурну слободну форму наспрам традиционалне фигуративне скулптуре. Реч је о уметницима попут Милоша Сарића, Драгомира Милеуснића, Балше Рајчевића, Анте Мариновића и других који су радили на различитим видовима апстраховања скулпторске форме и тражили начин да се одређени садржаји из живота (филозофски, политички, социолошки, научни, итд.) изразе аутономним језиком саме скулптуре. За разлику од апстрактне скулптуре која у самој себи тражи та изражајна чиста средства, наведена генерација скулптора посеже ка метафоричком, симболичком, алузивно – ироничком, критички ангажованом или концептуланом приступу.[45]

У Марковићевом опусу веома је интригантан циклус под називом „Заставе“. Ради се о тканинама црне и беле боје разапетим на дрвеној летвици, чије је средиште просечено и у коме се налазе различити симболи савременог, техничког и урбаног времена. Овај циклус је такође концептуалног карактера, а уметник се користи иронијом и провокацијом. Сама драперија је мотив који је обрађивао током читавог стваралаштва, а инспирисали су га драпери на византијским фрескама. Посматрао их је као нешто што покрива и скрива телесно, а сам чин покривања код њега је имплицирао тајновитост. Разапете драперије налазе се и као мотив на његовим раним цртежима из седамдесетих година, на којима се уочава утицај сликарства надреализма и уметника као што су

[44] Л. Липард, *Поп арт*, Београд 1975, 179.

[45] Ј. Деспотовић, *Југословенска скулптура после 1950 (из збирке Музеја савремене уметности)*, Галерија-легат Милице Зорић и Родољуба Чолаковића, Београд, 1983. (каталог изложбе)

Слика 8 Из циклуса „Пакети“, б.ī., бојени гипс, 18 x 20 x 17 цм

Слика 9 Из циклуса „Тајне“, девета деценија XX века

Рене Магрит или Салвадор Дали. (сл. 10)

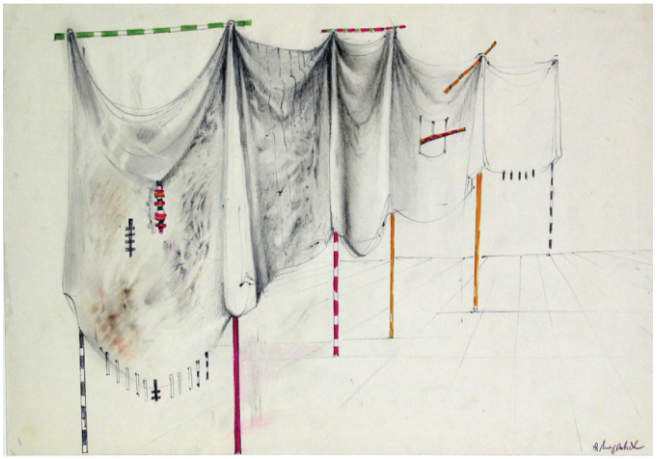

Слика 10 Без назива, 1974,
комбинована техника, 38,5 x 27,5 цм

Почетком осамдесетих година Марковић почиње да израђује колаже којима се бавио током осамдесетих и деведесетих година и они се могу условно поделити у две целине. Прву би чинили они колажи из којих се развио његов циклус слика под називом „Постаменти“, док би другу чинили они у којима је по узору на уметнике надреализма исечке из часописа груписао по принципима слободне асоцијативне синтаксе уз интервенцију оловком или касније бојом. У колажима је Марковић најбоље изразио тежњу да свој ликовни језик формира на основу синтезе надреализма и поп – арта. За оба правца колаж је био типичан медиј кроз који су уметници изражавали своје идеје. Од кубизма, футуризма, дадаизма и руског конструктивизма, а затим нарочито у надреализму, колаж и фотомонтажа су технике које су се радо користиле на само као ново изражајно средство авангарде, већ и у обликовању агресивних порука рекламне и политичке пропаганде. Андре Бретон је 1921. искористио и Дишанов појам „readymade,“ пишући предговор за каталог изложбе колажа Макса Ернста, па је између осталог казао да су они направљени као „редимејд слике објеката“.[46]

Уметници поп арта, понављајући и настављајући кубистичке, дадаистичке и надреалистичке поступаке користе колаж као једно од главних средстава изражавања.[47]

Слика 11 Без назива, б.г.,
комбинована техника, 34,5 x 23,5 цм

Марковићеви колажи би се управо могли назвати „редимејд слике објеката“. Он у њима формира нову реалност коју чини простор слике изграђен линијама исцртаним графитном оловком. У овом имагинарном простору његове „редимејд слике објеката“ живе нови живот. (сл. 11) У првој целини колажа, служећи се дадаистичким концептом јукстапозиционирања наизглед неспојивих елемената, на мермерним

[46]М. Тодић, *Немогуће: уметност надреализма*, Музеј примењене уметности, Београд 2002. (каталог изложбе), 39 -47.
[47]Л. Липард, *нав. дело*, passim.

постаментима почивају исечци из новина у виду праменова косе, клупчића вуне или различитих објеката који су извлачењем из првобитног контекста и одсецањем основног облика, како би им се креирао нови, изгубили своје примарно значење. Гледани као целина, доцртани елементи и сликовни фрагменти не могу се повезати у једну смислену поруку.

У другој групи колажа, Марковић је користио новинске фотографије, које је колажирајући постављао у нове мисаоне и графичке односе. Затим их је радио као репринт отиске. Отргнут, па прештампан део неке фотографије постао је тако знак – ликовни симбол. Његово претходно значење је одбачено и трансформисало се у нови садржај. Веза са поп артом уочава се у коришћењу предложака из штампе, најчешће модних или рекламних садржаја, дакле продукта масовне културе.[48] Док је у поп арту посезање за репертоаром који потиче из масовне културе коришћен како би било критиковано масовно друштво и потрошачка култура и њени идоли, код Марковића је естетика ближа надреализму са инсистирањем на значају случаја и психичког аутоматизма.[49] Ови колажи демонстрирају слободу мисли и произвољност у сучељавању потпуно различитих готових визуелних целина. (сл. 12)

Поново се ослањајући на идеје поп арта и тематику везану за тајанствено и прикривено, али размишљајући и о пролазности времена, Марковић је приступио изради циклуса рељефа под називом „Метопе“. Ове мотиве разрађивао је и кроз сликарство

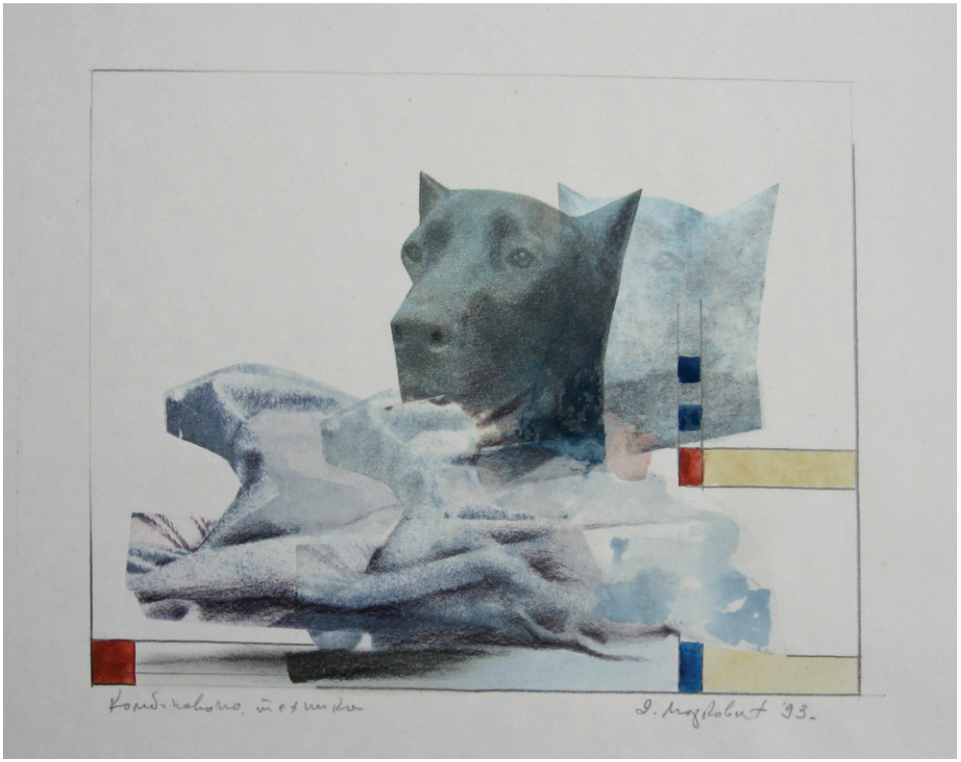

Слика 12 Без назива, 1993, комбинована техника, 29,5 x 40 цм

[48] К. Хонеф, *Поп арт*, Београд 2008.
[49] M. Todić, *Cut and paste pictures in surrealism*, Музикологија 6 (2006) 281 – 302.

и графику, претежно линорезе. Реч је о бојеним рељефима који асоцирају на сегменте античких фризова те отуд потиче и њихов назив. У класичној архитектури, метопе су камене рељефом украшене четвртасте плоче које заједно са триглифима чине фриз који се налази изнад архитрава на античком грчком храму дорског стила. Марковићеве „Метопе“ су тематски посматрано конгломерат различитих мотива који говоре о трајању и трагу времена. На њима уметник посеже из репертоара античке, ренесансне и барокне уметности, користећи поједине мотиве, као што су, на пример, седеће фигуре са античког рељефа на такозваном Лудовизи трону (460-450 г.пне, Национални римски музеј, Рим) или слика италијанског барокног уметника Барбиериа, познатијег као Гверчино Неверовање Томино (1621, Национална галерија, Лондон). Ове мотиве компонује са геометријским фигурама (најчешће квадратима) или их супроставља фрагментованим деловима тела савременог човека. (сл. 13) Рељефи из циклуса „Метопе“ спој су савременог израза и античке баштине, својеврсни симболи дијалектичног јединства прошлости и садашњости, слике пролазности и вечности. Користећи поново контраст као изражајно средство кога има и у његовим колажима и скулптурама – објектима, Марковић га наглашава и самим начином на који изводи ове рељефе. Глатке и прецизне рељефне форме постављене су на грубо изведеној основи коју уметник ствара инспиришући се арт брутом.

Слике у техници уља на платну и линорези, настали у исто време када и „Метопе“, због саме природе медија, имају сасвим другачији ефекат у односу на ове рељефе. Код линореза је реч о динамичним композицијама код којих односе површина поново гради на контрасту, што му ова графичка техника и омогућава. (сл. 14) На сликама акцентује стару тему драпера, које наглашава и коришћењем интензивне боје наспрам неутралне позадине.

На циклус „Метопе“ идејно се надовезује циклус слика под називом „Слике за пролазнике“. Марковић је радећи овај циклус тежио да слике изгледају као да су настале случајно, негде на улици, од остатака фотографија. Уметник се инспирисао оронулим зидовима са графитима, остацима плаката и различитим флекама које су сведочанство о људима самим, њиховом деловању и психологији. Сенке човека које се често појављују као мотив на овим Марковићевим радовима симболизују пролазност. (сл. 15)

Осим начина на који су изведене ове слике, а које одликује сведен колорит, груба фактура, употребе несликарског материјала (песак, пластика, уграђени предмети), веза са Дибифеом (Dubuffet) и арт брутом је и у самој тематици. Дибифеа су интересовали свакодневни материјали, једноставан живот човека, баналне ситнице које се могу срести иза сваког угла попут дечијих цртежа по плочницима или зидовима, облици необрађеног камења, сува земља или блато. Код њега је акценат на материји, док је боја у другом плану. Његове слике оживљавале су сећање на заборављене ствари крај којих сваког дана пролазимо, а да их не примећујемо.[50]

На сличан начин Марковић приступа циклусу „Слике за пролазнике“, али док Дибифе за циљ има величање свакидашњег и тривијалног, Драгослав Марковић ствара својеврсне савремене интерпретације теме vanitas. И код „Метопа“ и код „Слика за пролазнике“ инспирација су му били рекламни панои, али они након завршетка догађаја који су оглашавали. Марковића је интригирао њихов изглед, са оштећењима, деловима огласа или плаката који су преостали, прелепљеним обавештењима. Оно што је некада било од значаја и стајало на зиду попут какве иконе, више га нема или је постало безначајно. Уметник овим својим радовима такође указује на склоност човека ка руинирању оног што га окружује, па макар то биле и светиње. Дела која ствара полазећи од ових идеја, представљају симболе пролазности и човекове деструктивности. (сл. 16)

Иако вајар по образовању, Марковић се бавио и сликарством и то интензивно од краја деведестих година XX века. Определио се за енформел и апстрактни експресионизам, а опробао се и у домену

[50]K. Ruhrberg at al., *Umjetnost 20. stoljeća*, Zagreb 2004, 254 – 256.

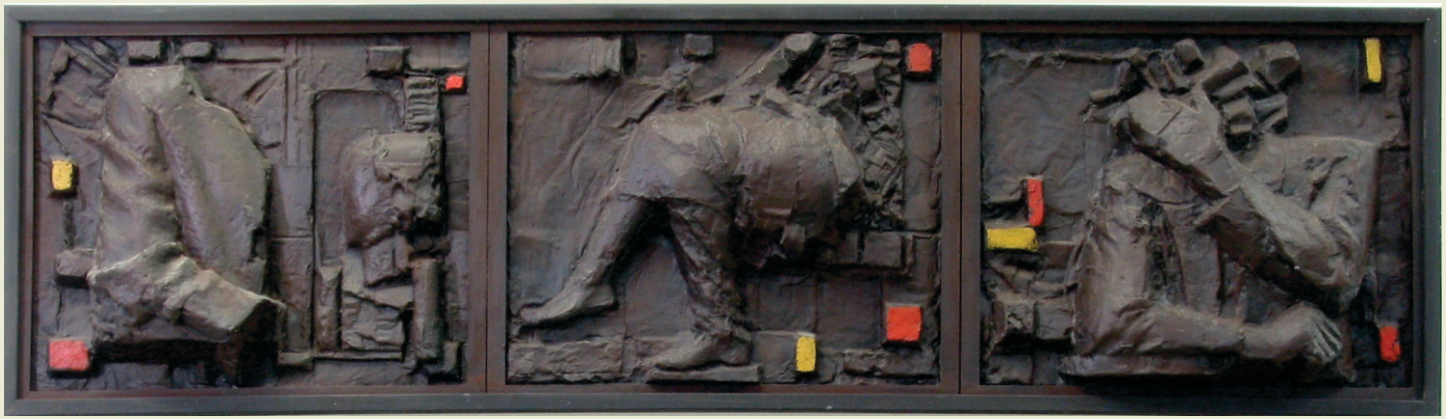

Слика 13 Из циклуса „Метопе“, 1995, бојени рељеф, 148 x 44 x 10 цм

Слика 14 Графити, 2001, уље на платну, 60 x 80 цм

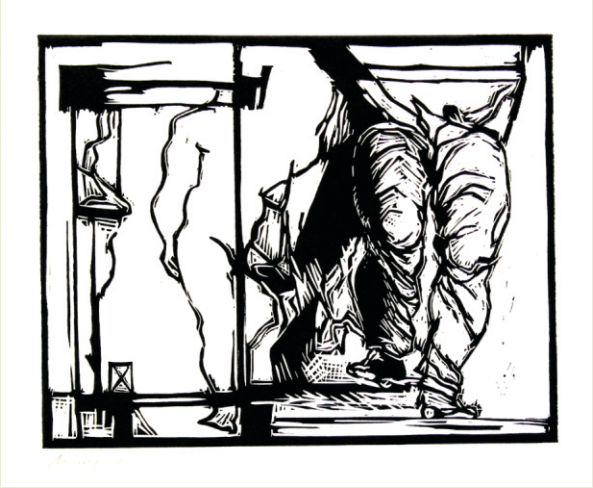

Слика 15 Без назива, 1995, линорез, 42 x 29,5 цм

Слика 16 Из циклуса „Слике за пролазнике“, 2004, комбинована техника, 70 x 50 цм

геометријске апстракције и сликарства обојеног поља. У изради слика користио је и несликарске материјале: песак, нађене предмете, канапе и слично. (сл. 17)

Слика 17 Без назива, б.ī., комбиновани материјал, 49 x 64 цм

Сасвим је другачији уметников приступ циклусу слика под називом „Постаменти и рамови“, који је настао почев од 2005. године, а презентован јавности на изложби 2009. Овим је циклусом Марковић сумирао своје скоро четири деценије дуго бављење уметношћу у форми слика израђених у техници уља или акрилика на платну или картону. Он слика скулптуре и простор, а теме којима се у овом циклусу слика бави биле су присутне и у његовим претходнима циклусима цртежа, скулптура и колажа. Његови објекти смештени су у имагинарни простор налик оном на сликама Де Крика (De Chirico), који је или под пуним светлом или је потпуно затамњен. Утицај надреализма види се и у начину на који Марковић компонује слику и у метафизичком призвуку који се осећа у третману светлости. Ослањајући се на извориште своје инспирације – дадаизам, он се користи иронијом постављањем предмета у неочекиване односе, сучељавањем материја које се не трпе и које су опозитне и инсистирањем на дуализму. Дадистичко је и Марковићево поигравање са посматрачем. Циклус

Слика 18 Плави постамент I, 2005, уље на картону, 45 x 35 цм

слика назвао је „Постаменти и рамови“ и то је оно од чега посматрач полази. Постаменти служе за постављање скулптура, а рамови носе слике. Али јесу ли то заиста постаменти и рамови на Марковићевим сликама и шта они заправо носе? Сетимо ли се почетних Марковићевих цртежа на којима је његов пакет заправо сам човек, можемо поставити питање да ли су ови постаменти или кутије, како их још уметник назива, заправо фунерални споменици људском роду и ковчези у којима се налазе остаци костију, људских или животињских, свеједно. Шта то није у реду са „рамовима“ на Марковићевим сликама? Осим што не носе никакву слику, они се распадају, а испод оквира се

назиру „цеви“, налик на крвне судове. Марковићеви рамови крваре. У интервјуу из 1976. године у коме говори о својој уметности и темама које обрађује, Марковић је изјавио: „Ја верујем у човека и његов разум да ће успети да обузда себе.“[51] Чини се да је четрдесет година касније, уметник променио своје мишљење. Слика света каквом је он види и коју нам презентује преко својих слика уопште није оптимистична. (сл. 18, 19, 20)

Тему распадања и пропадања, Марковић је истраживао, између осталог, и у свом последњем циклусу радова под називом „Мозаичке структуре“. (сл. 21) Овај циклус чине колажи, слике и рељефи где он на различите начине реализује ове теме, али и иде

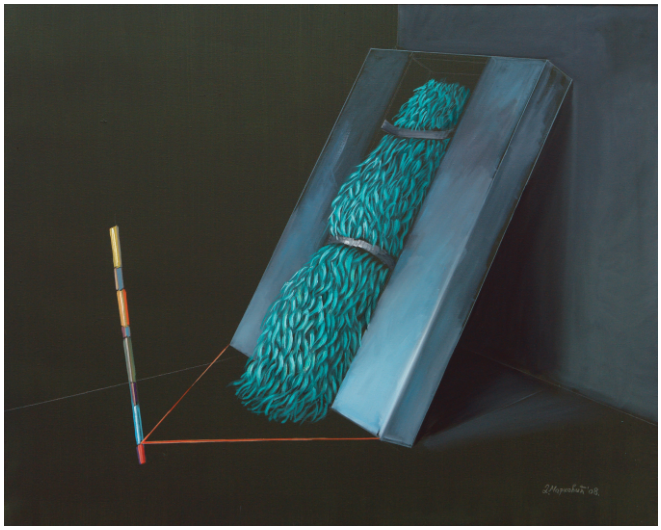

Слика 19 Паковање зеленог садржаја, 2008, уље на платну, 80 x 100 цм

Слика 20 Рам са нитима, 2009, уље на платну, 60 x 80 цм

Слика 21 Из циклуса „Мозаичке структуре“, б.г., комбинована техника, 50 x 35 цм

[51] *Драгослав Марковић – вајар*, Доба, Светозарево 1976.

корак даље, развијајући идеју од које је почео. Уводи фигуру, додуше сведених форми и у својству симбола (мајка са дететом, анђео, бик, кентаур) и интензивну боју као основу слике по којој распоређује делове „мозаика“. (сл. 22, 23)

Циклус „Мозаичке структуре“ остао је недовршен, али се из њега јасно види да је Марковићева непресушна имагнација пронашла нови начин да се изрази и изнедрила овог пута дела динамичне структуре и интензивног колорита. Марковић је овим радовима ушао у свет боје која је била секундарна у његовом дотадашњем стваралаштву. Геометријска апстракција је оно што доминира и даље, али остаје нам без одговора питање да ли би фигура, која се на неким радовима појављује као носилац композиције, ипак пронашла своје равноправно место у Марковићевом свету геометрије. Постоји неколико цртежа и слика које је радио крајем деведесетих година, али им се вратио средином прве деценије овог века, на којима је уметник развијао мотив људске фигуре у силовитом покрету, налик футуристичким радовима Умберта Боћонија (Umberto Boccioni). (сл. 24)

Такође, очувано је неколико сумарно израђених скулптура малих димензија које приказују људске фигуре и фигуре анђела у седећем или полулежећем ставу. Израђене су грубо, у гипсу, па бојене златно, или у глини.

У Марковићевом опусу портрети су ретки, изузимајући бисте народних хероја и Николе Тесле. Израдио је скулпторски портрет оца и рељефе са портретима оца и мајке, а израдио је и неколико фунералних бисти по поруџбини. Такође, у власништву породице Марковић налази се и неколико аутопортрета Драгослава Марковића, израђених у различитим техникама.

Непрекидним присуством у ликовном животу града током четири деценије, одгојем будућих уметника и вољом да својим залагањем место у коме живи учини лепшим и пријатнијим, Драгослав Марковић се сасвим заслужено сврстао међу најзначајније личности културног живота Јагодине. Провинцијска средина и недовољно подржавање уметничког стваралаштва од стране градских власти нису му дозволили да се развије и искаже у потпуности и тако пружи свој максимум. Упркос томе, Марковић је имао храбрости да истраје у свом начину изражавања и не подлегне укусу средине. Његова дела, која поседују високе уметничке квалитете, била су авангардна у време свог настанка, али су, у односу на средину у којој су настала, таква остала и до данас.

Јасмина Трајков
историчар уметности
виши кустос Завичајног музеја у Јагодини

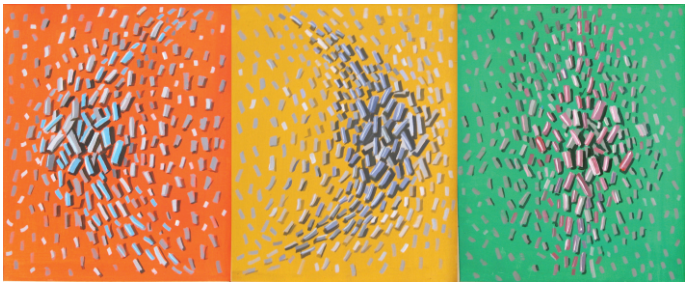

Слика 22 Триптих из циклуса „Мозаичке структуре“, б.ї., уље на платну

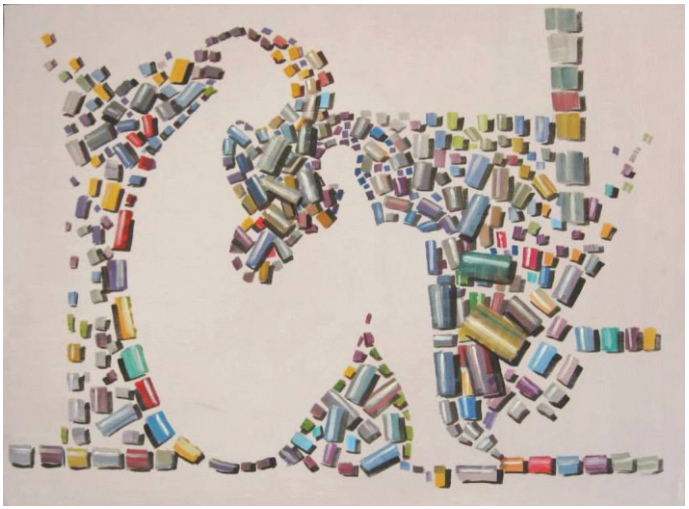

Слика 23 Из циклуса „Мозаичке структуре“, б.ї., уље на платну, 45 x 60 цм

Слика 24 Фигура у покрету, б.ї., уље на платну, 74 x 60 цм

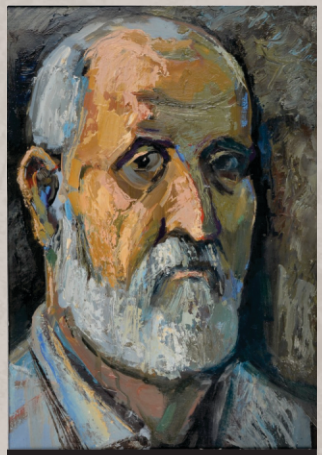

Аутопортрет, б.і., уље на картону, 35 х 25 цм

Самосталне изложбе:
1976 Светозарево, Културни центар
1988 Светозарево, Клуб Градског аматерског позоришта
1994 Београд, Галерија ВМА
1995 Варварин, Галерија Дома културе
1997 Јагодина, Кафе – галерија „Буфон“
2004 Јагодина, Завичајни музеј
2009 Јагодина, Завичајни музеј

Групне изложбе:

1. Октобарска изложба слика и скулптура КЛУС-а, Дом културе, Светозарево, 16 -24. октобра 1973.
2. Изложба слика и скулптура поводом 30 година од ослобођења Светозарева, Дом културе, Светозарево, 17-24. октобар 1974.
3. Изложба слика и скулптура чланова КЛУС-а, Дом омладине, Светозарево, март 1975.
4. Клуб ликовних уметника Светозарево и Фестивалски одбор „Дани комедије“ Светозарево, Центар за културу, Светозарево, 18 – 28. март 1976.
5. Октобарска изложба слика и скулптура КЛУС-а, Дом културе, Светозарево, октобар 1976.
6. Изложба слика и скулптура КЛУС-а, Уметничка галерија, Куманово, новембар 1976.
7. 17. Октобарска изложба КЛУС-а, Културни центар, Светозарево, 16-26. октобар 1977.
8. 18. Октобарски салон ликовних и примењених уметности Србије, Павиљон „Цвијета Зузорић“, Београд, 18. октобар - 20. новембар 1977.
9. 18. Октобарска изложба КЛУС-а, Културни центар, Светозарево, октобар 1978.
10. 19. Октобарски салон ликовних и примењених уметности Србије, Павиљон „Цвијета Зузорић“, Београд, 19. октобар – 19. новембар 1978.
11. Изложба ликовних радова ликовне колоније „Ивковић ’78“, Галерија Издавачког предузећа „Вук Караџић“ Београд - представништво Светозарево, Светозарево, 24. новембар – 4. децембар 1978.
12. 19. Октобарска изложба чланова КЛУС-а, Културни центар, Светозарево, октобар 1979.
13. Марковић – Ивковић, скулптуре и цртежи, Образовни центар „Вељко Влаховић“, Светозарево, 14. – 21. април 1979.
14. Изложба скулптура, Галерија Коларчевог Народног универзитета, Београд, мај 1980.
15. Изложба слика и скулптура КЛУС-а, Збирка Бауер и галерија уметнина, Вуковар, 25. април – 15. мај 1980.
16. Изложба радова ликовних уметника који су излагали у Галерији Коларчевог народног универзитета у сезони 1979/1980, Галерија Коларчевог народног универзитета, Београд, 25. септембар – 5. октобар 1980.
17. 20. Октобарска изложба КЛУС-а, Центар за културу, Светозарево, 16-26. октобар 1980.
18. 21. Октобарски салон ликовних и примењених уметности Србије, Павиљон „Цвијета Зузорић“, Београд, 18. октобар – 19. новембар 1980.
19. Изложба цртежа чланова КЛУС-а, Галерија Изложбеног салона ИРО „Вук Караџић“, Светозарево, 18 - 27. март 1981.
20. Пето југословенско бијенале мале пластике, Мурска Собота, 5. јуни – 8. август 1981; Инглштат, Немачка 1982.
21. Чланови ‘81, изложба новопримљених чланова УЛУС-а, Галерија УЛУС, Београд, 23. јун – 7. јул 1981.
22. 21. Октобарска изложба КЛУС-а, Галерија Културног центра, Светозарево, 16-26. октобар 1981.
23. Изложба цртежа Драгослава Марковића и акварела и пастела Милорада Трајковића – Пајка, ОШ „Вук Караџић“, Поточац, март 1982.

24. КЛУС – цртежи, Илок – Вуковар – Светозарево, мај – април, 1982.
25. 67. изложба УЛУС-а, Павиљон „Цвијета Зузорић“, Београд, 7- 24. мај 1982.
26. Избор радова чланова КЛУС-а, Галерија Завичајног музеја, Светозарево; Српска црња, октобар - новембар 1982.
27. 22. Октобарска изложба КЛУС-а, Културни центар, Светозарево, 15-25. октобар 1982.
28. Марковић – Штетић – Јовановић, заједничка изложба цртежа, фотографија и колажа, Културни центар, Светозарево, 17 – 27. јун 1983.
29. 23. Октобарска изложба КЛУС-а, Галерија Завичајног музеја, Светозарево, 13-23. октобар 1983.
30. Пролећна изложба УЛУС-а, Галерија савремене ликовне уметности „Ниш“, Ниш, 2-15. април 1984; Павиљон „Цвијета Зузорић“, Београд, 17. април – 3. мај 1984.
31. 24. Октобарска изложба КЛУС-а, Галерија Завичајног музеја, Светозарево, 22. октобар - 4. новембар 1984.
32. 25. октобарски салон ликовних и примењених уметности Србије, Павиљон „Цвијета Зузорић“, Београд, 17. октобар – 20. новембар 1984.
33. Светозарево као инспирација, Галерија Завичајног музеја, Светозарево, јул 1985.
34. Ликовни уметници добитници награда из фонда „Светозар Марковић“, Центар за културу, Светозарево, 21. септембар – 15. октобар 1985.
35. 25. Октобарска изложба КЛУС-а, Галерија Завичајног музеја, Светозарево, октобар 1985.
36. Изложба КЛУС-а, Галерија Завичајног музеја, Светозарево, 20. новембар – 5. децембар 1987.
37. Ликовни уметници Поморавља, Ресаве и Левча, Галерија Дома ЈНА, Ћуприја, 23. јун – 10. јул 1988.
38. 25. јубиларна Октобарска изложба КЛУС-а, Светозарево, 1988.
39. 26. Октобарска изложба КЛУС-а, Светозарево, октобар 1989.
40. 27. Октобарска изложба КЛУС-а, Светозарево, октобар 1990.
41. 28. Октобарска изложба КЛУС-а, Галерија Завичајног музеја, Светозарево, 16-26. октобар 1991.
42. Октобарска изложба КЛУЈ-а, Галерија Завичајног музеја, Јагодина,15-25. октобар 1993.
43. Октобарска изложба КЛУЈ-а, Центар за културу, Јагодина, октобар 1994.
44. Октобарска изложба КЛУЈ-а, Галерија Завичајног музеја, Јагодина, 24-31. октобар 1995.
45. Салон 9+, Народни музеј, Крагујевац, 1995.
46. Октобарска изложба КЛУЈ-а, Галерија Завичајног музеја, Јагодина, октобар 1996.
47. Октобарска изложба ликовних радова чланова КЛУЈ-а, Галерија Завичајног музеја, Јагодина, 30. октобар – 13. новембар 1997.
48. Изложба слика са прве ликовне колоније КЛУЈ-а, Центар за културу, Јагодина, фебруар 2000.
49. Изложба цртежа и ситне пластике чланова ЛУЈ-а, Центар за културу, Јагодина, март 2000.
50. Ликовно стваралаштво у Јагодини 1945-2000, Завичајни музеј, Јагодина, април 2000.
51. Међународна изложба ликовног стваралаштва, Завичајни музеј, Јагодина, април – мај 2000.
52. Пролећна изложба цртежа ЛУЈ-а, Центар за културу, Јагодина, април 2001.
53. Октобарска изложба КЛУЈ-а, Завичајни музеј, Јагодина, октобар 2002.
54. Пролећна изложба ЛУЈ-а, Завичајни музеј, Јагодина, мај – јун 2003.
55. Изложба цртежа уметника ЛУЈ-а, Центар за културу, Јагодина, новембар 2003.
56. Јесења изложба КЛУЈ-а, Завичајни музеј, Јагодина, децембар 2003. – јануар 2004.
57. Јесења изложба КЛУЈ-а, Центар за културу, Јагодина, новембар 2006.
58. Јесења изложба ЛУЈ-а, Центар за културу, Јагодина, децембар 2006.

Награде и признања:
1977. Награда за скулптуру на 17. Октобарској изложби КЛУС-а
1980 Награда за скулптуру на 20. Октобарској изложби КЛУС-а
1981 Награда за цртеж на 21. Октобарској изложби КЛУС-а
1981. Награда из Фонда „Светозар Марковић“ за значајна вајарска и друга остварења
1982 Награда за колекцију цртежа/колажа на 22. Октобарској изложби КЛУС-а
1990 Награда за сликарство на 27. Октобарској изложби КЛУС-а
1992 Награда за сликарство на 29. Октобарској изложби КЛУЈ-а
1995 Награда за рељеф на Октобарској изложби КЛУЈ-а
2003 Награда за сликарство на Јесењој изложби КЛУЈ-а
2005. Награда „Кристална призма“ Културно – просветне заједнице за област ликовне уметности

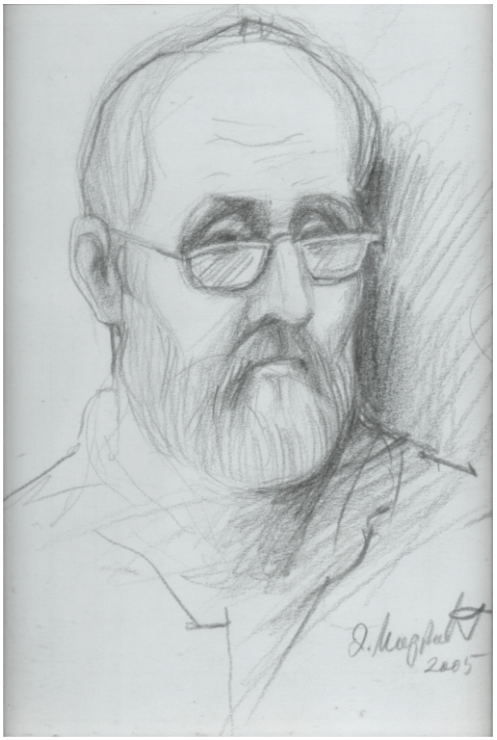

Аутопортрет, 2005,
оловка, 17,5 x 12,5 цм

Списак изложених радова:

1. Разложена мисао, 1974, лавирани туш, 30 x 34 цм, власништво породице Марковић
2. Без назива, 1974, хемијска оловка, 21 x 29 цм, власништво породице Марковић
3. Без назива, 1974, туш, 21 x 29 цм, власништво породице Марковић
4. Без назива, 1974, хемијска оловка, 29 x 29 цм, власништво породице Марковић
5. Без назива, 1974, хемијска оловка, 21 x 29 цм, власништво породице Марковић
6. Без назива, 1974, хемијска оловка, 29 x 21 цм, власништво породице Марковић
7. Лого Завичајног музеја, 1974, гипс, пречник 10,5 цм, ЗМЈ, збирка скулптура, инв. бр. 1220
8. Притисак, 1975, дрво и гипс, 37 x 37 x 37 цм, власништво породице Марковић
9. Сандук 603, 1976, комбиновани материјали, 40 x 40 x 40 цм, ЗМЈ, збирка скулптура, инв.бр. 83
10. Фараон, гипс, 1977, висина 28 цм, власништво породице Марковић
11. Без назива, 1980, комбинована техника, 50 x 35 цм, власништво породице Марковић
12. Два стуба, 1981, комбинована техника, 46 x 32 цм, ЗМЈ, легат РЗК, инв. бр. 452
13. Прамен, 1981, комбинована техника, 36 x 25 цм, ЗМЈ, збирка цртежа и графика, инв.бр. 457
14. Параван, 1981, комбинована техника, 36 x 24,5 цм, ЗМЈ, збирка цртежа и графика, инв.бр. 458
15. Угао, 1982, комбинована техника, 36 x 50 цм, 48 x 34 цм, ЗМЈ, збирка сликарства, инв. бр. 557
16. Плава скулптура, 1982, комбинована техника, 50 x 36 цм, ЗМЈ, збирка сликарства, инв.бр. 559
17. Мотив из Каленића, део триптиха, 1983, комбинована техника, 100 x 100 цм, ЗМЈ, збирка сликарства, инв.бр. 595
18. Из циклуса "Тајне", 1983, полиестер, 25 x 25 x 21 цм, власништво породице Марковић
19. Две пирамиде, из циклуса "Тајне" 1986, бојени бетон, 58 x 25 x 28 цм, власништво породице Марковић
20. Три коцке и драперија, 1986, бојени бетон, 68 x 25 x 21 цм, власништво породице Марковић
21. Без назива, 1993, комбинована техника, 29,5 x 42 цм, власништво породице Марковић
22. Без назива, 1994, линорез, 42 x 29,5 цм, власништво породице Марковић
23. Без назива, 1995, линорез, 29,5 x 42 цм, власништво породице Марковић
24. Без назива, 1995, комбинована техника, 69 x 49 цм, власништво породице Марковић
25. Плакета Књижевног клуба „Ђура Јакшић", 1995, теракота, 18 x 17 цм, власништво г. Баје Јаковића
26. Без назива, 1997, линорез, 25 x 35,5 цм, власништво породице Марковић
27. Зона X, 1999, комбинована техника, 53 x 72 цм, власништво породице Марковић
28. Птица, 2000, комбинована техника, 54 x 73 цм, власништво породице Марковић
29. Из циклуса „Слике за пролазнике" I, 2001, комбинована техника, 60 x 80 цм, власништво породице Марковић
30. Из циклуса „Слике за пролазнике" II, 2001, комбинована техника, 57 x 81 цм, власништво породице Марковић
31. Из циклуса „Слике за пролазнике" III, 2001, уље на платну, 80 x 64,5 цм, власништво породице Марковић
32. Без назива, 2002, комбинована техника, 32,5 x 23,5 цм, власништво породице Марковић
33. Анализа слике, 2004, комбинована техника, 70 x 50 цм, власништво породице Марковић
34. Између два тврда облика, 2004, уље на картону, 32,5 x 22,5 цм, власништво породице Марковић
35. Аутопортрет, 2004, пастел,18 x 12,5 цм, власништво породице Марковић
36. Фигура у покрету, 2004, оловка, папир, 50 x 65 цм, власништво породице Марковић
37. Плави постамент II, 2005, уље на картону, 45 x 35 цм, власништво

породице Марковић

38. Аутопортрет, 2005, оловка, 17,5 x 12,5 цм, власништво породице Марковић

39. Фигура у покрету, 2005, оловка, папир, 49,5 x 65 цм, власништво породице Марковић

40. Без назива, 2007, уље на платну, 45,5 x 60 цм, власништво породице Марковић

41. Плави постамент II, 2007, уље на картону, 46 x 36 цм, власништво породице Марковић

42. Кутија са загонетним садржајем I, 2008, уље на платну, 80 x 100 цм, власништво породице Марковић

43. Сиво лимено постоље, 2008, уље на платну, 100 x 80 цм, власништво породице Марковић

44. Два различита облика, акрилик и уље на платну, 2008, 80 x 65 цм, власништво породице Марковић

45. Рам III, 2009, уље на платну, 60 x 80 цм, власништво породице Марковић

46. Из циклуса „Мозаичке структуре" II, 2011, уље на платну, 60 x 46 цм, власништво породице Марковић

47. Кентаур из циклуса „Мозаичке структуре", 2011, уље на платну, 65 x 80 цм, власништво породице Марковић

48. Из циклуса „Мозаичке структуре", 2011, комбинована техника, 30 x 21 цм, власништво породице Марковић

49. Из циклуса „Мозаичке структуре", б.г., колаж, оловка, 48 x 34 цм, власништво породице Марковић

50. Из циклуса "Тајне", б.г., гипс, 23 x 39 x 28 цм, власништво породице Марковић

51. Из циклуса "Тајне", б.г., гипс, 31 x 14 x 16 цм, власништво породице Марковић

52. Из циклуса "Тајне", б.г., гипс, 20 x 20 x 20 цм, власништво породице Марковић

53. Из циклуса "Тајне", б.г., гипс, 20 x 20 x 20 цм, власништво породице Марковић

54. Пакет I, б.г., бетон, 33 x 33 x 14 цм, власништво породице Марковић

55. Пакет II, б.г., гипс, 18 x 20 x 17 цм, власништво породице Марковић

56. Пакет III, б.г., комбиновани материјали, 21 x 23 x 31 цм, власништво породице Марковић

57. Без назива, б.г., линорез, 28 x 39 цм, власништво породице Марковић

58. Без назива, б.г., линорез, 31 x 43 цм, власништво породице Марковић

59. Без назива, б.г., линорез, 39 x 27 цм, власништво породице Марковић

60. Без назива, б.г., комбинована техника, 20 x 15 цм, власништво породице Марковић

61. Без назива, б.г., оловка, хемијска оловка, 20 x 14 цм, власништво породице Марковић

62. Без назива, б.г., комбинована техника, 35 x 25 цм, власништво породице Марковић

63. Без назива, б.г., хемијска оловка, пастел, 29 x 20 цм, власништво породице Марковић

64. Без назива, б.г., туш, 26 x 31,5 цм, власништво породице Марковић

65. Без назива, б.г., хемијска оловка, 21 x 29 цм, власништво породице Марковић

66. Без назива, б.г., комбинована техника, 20 x 29 цм, власништво породице Марковић

67. Без назива, б.г., комбинована техника, 29 x 20 цм, власништво породице Марковић

68. Без назива, б.г., комбинована техника, 27,5 x 38 цм, власништво породице Марковић

69. Без назива, б.г., комбинована техника, 34, 5 x 23 цм, власништво породице Марковић

70. Аутопортрет, б.г., уље на платну, 30 x 23 цм, власништво породице Марковић

71. Аутопортрет, б.г., уље на картону, 35 x 25 цм, власништво породице Марковић

72. Аутопортрет, б.г., уље на картону, 40,5 x 32 цм, власништво породице Марковић

73. Три фигуре поред прозора, б.г., уље на дасци, 19 x 25 цм, власништво г. Зорана Станковића

74. Глава I, б.г., уље на картону, 22,5 x 14 цм, власништво г. Зорана Станковића

75. Глава II, б.г., уље на картону, 22,5 x 14,5 цм, власништво г. Зорана Станковића

76. Без назива, б.г., комбинована техника, 49 x 64 цм, власништво породице Марковић

77. Без назива, б.г., комбинована техника, 49,5 x 64 цм, власништво породице Марковић

78. Из циклуса „Метопе", б.г., бојени рељеф, 43 x 55 цм, власништво породице Марковић

79. Из циклуса „Метопе", б.г., бојени рељеф, 48 x 123 цм, власништво породице Марковић

80. Из циклуса „Метопе", б.г., бојени рељеф, 42,5 x 52 цм, власништво породице Марковић

81. Из циклуса „Метопе", б.г., бојени рељеф, 32,5 x 42,5 цм, власништво породице Марковић

82. Графити, б.г., комбинована техника, 45,5 x 60 цм, власништво породице Марковић

83. Без назива, б.г., уље на платну, 65 x 60 цм, власништво породице Марковић

84. Без назива, б.г. комбинована техника, 50 x 40 цм, власништво породице Марковић

85. Фигура у покрету, б.г., уље на платну, 74 x 60 цм, власништво породице Марковић

86. Из циклуса „Мозаичке структуре" I, б.г., бојени гипс, 38,5 x 29 цм, власништво породице Марковић

87. Триптих из циклуса „Мозаичке структуре", б.г., уље на картону, 30 x 23 цм, власништво породице Марковић

88. Мајка са дететом из циклуса „Мозаичке структуре", б.г., бојени гипс, 34,5 x 42 цм, власништво породице Марковић

Издавач:

Завичајни музеј Јагодина

Главни и одговорни уредник:

Србољуб Милетић

Аутор изложбе и каталога:

Јасмина Трајков

Фотографије:

Милосав Брајковић (сл. 1, сл. 2, сл. 17, стр. 28, стр. 30)

Мијат Милановић (сл. 4)

документација породице Марковић

Дизајн:

Ђорђе Филиповић

Штампа:

„Папир комерц“ Јагодина

Тираж:

200

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

745/.749.071.1:929 Марковић Д.(083.824)
73/76(497.11)"19/20"(083.824)

ТРАЈКОВ, Јасмина, 1979-

Драгослав Марковић : (1946-2013) / [аутор изложбе и каталога Јасмина Трајков ; фотографије Милосав Брајковић, Мијат Милановић]. - Јагодина : Завичајни музеј, 2017 (Јагодина : Папир комерц). - 31 стр. : репродукције ; 21 x 21 cm

Текст штампан двостубачно. - Податак о аутору преузет из колофона. - Тираж 200.

ISBN 978-86-85065-31-6
1. Марковић, Драгослав, 1946-2013 [уметник]
а) Марковић, Драгослав (1946-2013) - Изложбени каталози

COBISS.SR-ID 247694092

Аутопортрет, пастел, 2004, 18 x 12,5 цм

ЗАВИЧАЈНИ
МУЗЕЈ
ЈАГОДИНА

Кнегиње Милице 82, 35000 Јагодина, Србија, тел. 035/231-328, e-mail: jagmus@mts.rs